

אסיפת אמרי"ם

ליקוט דברי תורה דברי התעוררות
ומאמרים מספה"ק לפרשת השבוע

אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
המעוררים לעבודת השי"ת

פרשת ויקהל – תשפ"ד

קונטרס זה נערך ונאסף ע"י אחד מבני החבורה למען זיכוי הרבים

**כל הזכויות שמורות
למכון "קול מנחם"**

**בכל עניני קונטרס זה
לתרומות והנצחות הערות והארות
ניתן לפנות למייל
R5708580@gmail
kolmenachem12@gmail.com**

פרשת ויקהל – שבת שקלים

הגרי"ח זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים אמר: אחרי פרשת כי תשא באה פרשת ויקהל בה נאמרה האזהרה על השבת, כי כשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות, נצטערו ישראל, שמא נתבטלה קבלת התורה והרי הם כבני נח, בא משרע"ה לנחמם והזהירם על השבת, ועי"ז ידעו בני ישראל כי נכרי ששבת חייב מיתה.

ויקהל משה את כל עדת בני"י ויאמר וגו' אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם: (לה א)

האר"י הק' זי"ע מפרש: פרשה זו באה לאחר חטא העגל, וכתיקון לחטא העגל. בעשותם את העגל אמרו 'אלה אלהיך ישראל', ומשרע"ה אמר: 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם'.

הרה"ק ה"אור פני משה" כתב: כידוע נחרב המקדש בעוון שנאת חנם, לעולם משמשים הפירוד והמחלוקת גורם לעירעור היסודות. לכן בהקמת המשכן הקהיל משה את כל עדת בני ישראל. השלמת המשכן תלויה בשלימות העם ואחדותו. עיין שם באריכות.

בספה"ק "אך פרי תבואה" מהרה"ק מליסקא זי"ע, כתב ליתן טעם על שהקהיל מש"ר אז לכל ישראל, בהקדם מ"ש הקב"ה למש"ר כאשר קרא אותו ליתן בידו לוחות השניות 'ואיש לא יעלה עמך' וגו', ופירש"י: הראשונות ע"י שהיו בתשואות ובקולות וקהילות שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות.

ולכאורה קשה, וכי יש חזרה לפני הקב"ה ח"ו, איך יתכן שהקב"ה התחרט וחזר בו על הלוחות הראשונות? ומבאר: דהנה באמת היה מקום לחשוש שתהיה קנאה ביניהם במעמד הר סיני, כמ"ש 'אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם. רק שהיו אז במדריגה גדולה מאד באמת, כמ"ש 'ויחן שם ישראל נגד ההר', שהיה ביניהם אהבה ואחוה כאיש אחד, דכמו האדם בעצמו שאין לאבר אחד קנאה על חברו, ולכן היה יכול השי"ת ליתן אז הלוחות בפרהסיא. אבל אחרי מעשה העגל לא היה עוד במדריגה הזאת, לכן היה חשש קנאה ושנאה עליהם, לכך בלוחות השניות אמר השי"ת אין לך יפה מן הצניעות, אלא יהיה ביניהם קנאה ושנאה.

הרה"ק האדמוה"ז מסדיגורה זי"ע אמר: על ענין ישיבת החסידים יחד אשר ראו בה רבוה"ק זי"ע מטרה בפני עצמה, וכאחד מהעיקרים הנעלים בתורת החסידות. ופירש בזה את הפסוק: 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים' – היינו שידעו כי דבר זה האמור למעלה, להקהיל את בני"י יחד, הוא גם מצוה 'אשר צוה ה' לעשות אותם' – כי מצוה רבה היא להיות ולהתאסף בני"י יחד באסיפה ובאגודה אחת.

בילקוט שמעוני: רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה "ויקהל" אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם 'ברבים' הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות, ללמד ולהורות לישראל דברי תורה, איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני וכו'.

אומר הרה"ק ה"אבני נזר" זי"ע: על כן הקדים "ויקהל" לפני עשיית המשכן, שעשה כולם קהילה וכלל אחד. וזה הטעם שנקדים שבת למלאכת המשכן, ששבת היא רזא דאחד.

הרה"ק ה"באר יעקב" מנדבורנה זי"ע שואל: תיבת 'ברבים' למה לי, והרי הוא דבר המובן מאליו כי אם מקהיל קהילות גדולות ודרוש לפניהם, בוודאי היו ברבים ולא ביחיד? גם צריך להבין מדוע היה צורך שמש"ר בעצמו ידרוש לפניהם ברבים, ולמה לא סגי מה שעשה בעצת יתרו חותנו 'ויבחר משה אנשי חיל וגו' שרי אלפים וגו', וכמו כן יכולים הם ג"כ לדרוש וללמד ההלכות לפני הבאים לפניהם. עוד יש להתבונן באומרו 'כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות וכו', דמשמע שיש ענין בפני עצמו בעצם הקהלת הקהילות לרבים בכל שבת, שהוא דבר שגם הדורות הבאים צריכים ללמוד ממנו ולהמשיך לעשות כן עד סוף כל הדורות, וצריך להבין הענין שיש בזה.

והנה העצה היעוצה להוכיח את רעהו ללא שתיגרם לו בושה היא כמו שנהגו גדולי הצדיקים, שלא להוכיח את האיש המסויים באופן פרטי, אלא להמתין לשעת הכושר כאשר יהיה בתוך הקהל, ואז לשלב את דברי התוכחה המכוונים אליו בתוך דרשה הנאמרת ברבים, ובאופן זה יגיעו הדברים לאזניו מבלי שיתבייש.

והנה זה מה שציוה השי"ת למשה, "עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים", כלומר שהמטרה של

ה"נעשה" עשיית המצוות, יד כל אדם שווה בה, כדכתיב: 'כל עדת בני ישראל וגו' לעשות אותם'.

כותב הרה"ק ה"אביר יעקב" אבוחצירא זי"ע בספרו "פתוחי חותם": ישנם המזלזלים באיסורי הדיבור, כמו לשה"ר ורכילות, שקר וליצנות באמרם: מה יש, אלו בס"ה דיבורים! אבל, אילו היו יכולים לראות את החורבן שהדיבורים אלו מחוללים בעולמות העלונים, היו מבינים שהדיבור – כמעשה הוא! כמ"ש [דברים מ ז] 'כי לא "דבר" ריק הוא מכם', וזש"כ כאן: 'אלה הדברים', יש להתייחס אל הדיבורים, בבחינת 'לעשות אותם' – לדעת שהם פועלים את פעולתם.

ב"אור התורה" – שטפנשט כתב לבאר: ע"ד מאמר חז"ל [מנחות קי.], כל האומר פרשת עולה כאילו הקריב עולה וכו'. נמצא שבדיבורו בתורה באיזה דבר עושה רושם למעלה כאילו הדבר הזה נעשה בפועל, וה"ה ג"כ במלאכת המשכן והמקדש, שכל העוסק במלאכת המשכן והמקדש הכתובה בתורה הרי הוא כאילו בנה המקדש והמשכן בפועל.

וזשה"כ 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם' – ר"ל שבאלה הדברים אשר תלמדו ותעסקו 'אשר צוה ה' – הרי הוא 'לעשות אותם' – כאילו עשיתם בפועל.

ברש"י: למחרת יום הכפורים. כשירד מן ההר והוא לשון הפעיל שאינו אוסף אנשים בידיים אלא הן נאספים על פי דיבורו. ואף בפרשת יתרו על הפסוק 'ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם' – אומר רש"י בשם הספרי: ממחרת יום הכיפורים.

ולכאורה מה הקשר בין השניים, משכן ומשפט? מתרץ בספר "מפניני התורה": כשראה משה את ההתלהבות הגדולה של ישראל ביום הכיפורים הראשון אחרי ששמעו מפי הגבורה שנמחל להם חטא העגל – 'ויאמר ה' סלחתי כדברך' – רצה משה שההתלהבות הזאת תתבטא במעשים, הקמת המשכן להשראת השכינה.

אבל משה היה חושש שמא בנדבות המשכן נתערב כסף שהוא ספק גזל, ובכך תיפגם קדושת המשכן ולא תהיה שלימה. וכמובן ידוע, ספק גזל הוא יותר קשה מודאי גזל, כפי שאומר הרבינו יונה במסכת ברכות, כי אין יודעים לעשות תשובה עליו. לכן ישב משה לשפוט

הקהלת הקהילות הגדולות היא, כדי שתהיה בידך ההזדמנות לדרוש

ברבים, ואז כל אימת שתצטרך להוכיח אחד מישראל, תוכל לשלב את התוכחה בתוך הדרשה שתאמר לרבים, וכך לא ישתנו פניו ולא יתבייש.

ולכן נחוץ הדבר שדווקא משה רבינו שהוא מנהיג העדה יאמר את הדרשה, ולא אחד משרי האלפים וכדומה, כי דווקא המנהיג הוא היודע מה צריך להוכיח וכיצד צריך להוכיח, וגם כדי שאותו אדם הצריך לשמוע את התוכחה יהיה בתוך הקהל, כי אם הדורש יהיה אחד מן הממונים, אז לא בהכרח שגם אותו האדם יבוא אל הדרשה, אך כאשר מנהיג העדה בעצמו דורש, אז יותר מסתבר שיבואו כולם. ומהאי טעמא צריך גם שיקהיל קהילות וידרוש בכל שבת ושבת, כדי שיוכל להוכיח בכל עת סמוך להמעשה, ולא יהיה בבחינת עבר זמנו ובטל קרבנו, ודבר זה הוא נחוץ ביותר שילמדו ממנו גם דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, כי זה יסוד נאמן ובסיס איתן לחזק על ידו את גדרי התורה והקדושה בכל קהילה וקהילה לדורות עולם. ודפח"ח.

הרה"ק רבי שמעון מירוסלב זי"ע [מתלמידי החוזה מלובלין זי"ע] אומר: משה רבינו הקהיל את בני ישראל ואמר להם 'אלה הדברים': דברים כאלה, אסיפות לתורה ולתעודה, בלב אחד ובעצה אחת, 'אשר צוה ה' לעשות אותם' – זה אשר הקב"ה דורש מכם שתעשו.

הרה"ק ה"אהבת שלום" זי"ע אומר שויקה"ל בגימטריא מקו"ה. ומה שנזכר תיכף אחר כך ענין שבת קודש, לרמז שקודם כניסת שבת יש לילך למקוה, לטהר עצמם לכבוד שבת.

עו"א: שבא להורות כי אסיפת בני ישראל ושיבתן יחדיו מטהרת אותם כמקוה. ומפרש בזה מאמר הכתוב: 'מקוה ישראל ה' – רצ"ל בעת שיושבים ישראל בצוותא חדא זה מטהר אותם כמו מקוה.

אומר הרה"ק רבי דוד משה מצ'ורטקוב זי"ע: לגבי חלק ה"נשמע" היינו השגת התורה והמצוות, יש כמה וכמה מדריגות כל אחד כפום דרגא דיליה, ומשום זה אצל לימוד התורה נכנס משה רבינו ראשון, אחר כך אהרן אחר כך בניו ואח"כ כל ישראל, אבל לגבי חלק

ולפי"ז א"ש דברי רש"י שכתב למחרת יום הכיפורים – שכן רק אז חזר לגדולתו, ושוב היה בבחינת מלך, וקרא את העם אליו ולא היה יכול ללכת אליהם.

להלן על הפסוק: 'ששת ימים' פירש"י ז"ל: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינה דוחה את השבת.

בספה"ק "שני המאורות" מהרה"ק רבי צבי הירש מקמינקא זי"ע תלמיד הבעש"ט הק' זי"ע כתב: יש להקשות מאי בעי

רש"י בזה, ועוד מה השייכות יש בזה הרש"י. ושמעתי ממורנו הרב רבי יהודה לייב מקהלת קודש פאלאנא, [אפשר שהוא המוכיח שהיה מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע], דאיתא בגמ' הקהל את העם ודרוש להם הלכות שבת בשבת הלכות חג בחג, ולפי זה קשה מנלן לרש"י לומר שאין דוחה את השבת, דילמא לעולם שדוחה שבת, ואי אמרת למה הקדים מלאכת שבת, דלמא אותו היום שבת היה ודרש להם קודם מענינו של יום. אבל אי אמרת שממחרת יום הכפורים היה, ליכא למימר שבשבת היה, דאיתא בגמ' ר"ה כ. דשבת ויוהכ"פ לא אפשר שיהיה זה אחר זה משום ירקא וכו', משו"ה פירש רש"י קודם שממחרת יוהכ"פ היה, והשתא לא אפשר שיהיה אותו היום בשבת וכנ"ל, ולמה הקדים, אלא להורות דאין דוחה את השבת. וק"ל.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם ספרים [וכן אי' בשם הרה"ק מקוברין זי"ע]: שכרגיל ביום כיפור כל אחד מתפייס עם חברו, אבל תיכף למוצאי יו"כ מתחיל בחזרה הפירוד והמחלוקת, לכן הקהיל מש"ר את בני"י תיכף למחרת יום כיפור כדי שיהיו ביחד, לרמז שהאחדות צריך לימשך גם אחר יום כיפור.

ה"שארית מנחם" רבה של פריז זצ"ל מסביר: כי המדובר כאן על תרומות בני"י לבנין המשכן והיה צורך שהתרומים והתרומות יהיו זכים ונקיים משמץ גזל וגנבה, מעות חלול שבת, או רווחים מדברים אסורים, על כן המתין משה עד למחרת יום הכפורים, זמן תשובה וחרטה, ואז בא והקהיל את העם, ואמר: 'קחו מאתכם תרומה'.

את העם, ושם נתבררו ונתלבנו כל הספיקות, לא רצו לחכות אף רגע שישהה אצלם ספק גזל.

וזהו: בשעת 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל' - לתרום נדבות למשכן, מוכרח היה להקדים 'וישב משה לשפוט את העם' – מקודם משפטים ואחר כך תרומה.

כתב ה"שפת אמת" זי"ע: כי בני ישראל היו מתאבלים ועתה שחזרו בתשובה נתן להם הקב"ה ברחמיו מצות נדבת המשכן לשמחם. כי הנדבה בשמחה גדולה הביאו, ואיתא כל המצוות שקיבלו עליהם בשמחה עדיין עושים בשמחה. לכן אחר שהתחילו מחדש לקבל עול תורה ומצוות בשמחה נשאר קבוע לעולם.

ויתכן לומר, שע"י שהתנדבו בשמחה זכו לדורות ליתן להם ימי שמחה בסוכות. אחר יום הכיפורים שבני ישראל המה בעלי תשובות ניתן להם שמחה בעבודת ימי החג, כמ"ש 'ולקחתם לכם כו' ושמחתם לפני ה'", כי מלאכת המשכן והסוכה הוא ענין אחד. ועיקר הכל על ידי השמחה שבע"ת שמח בהתקרבותו אליו ית' – זוכה להשראת השכינה.

ה"פנינים יקרים" שואל: מדוע אצל משרע"ה לא בא אל העם אלא קראם לבוא אליו, והנהגה זו שונה היתה מהנהגתו של שמואל הנביא, אשר היה הולך מעיר לעיר על מנת לדון את ישראל, ורק לאחר מכן היה שב לביתו כמ"ש [ש"א ז יז]: 'ותשבתי הרמתה כי שם ביתו'.

ולכאורה, נראה אפוא, ששמואל הנביא נהג בענוה גדולה יותר משרע"ה, ומדוע נאמר ששרע"ה היה 'עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'?

ומתוך: ששרע"ה היה מלך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, לפיכך היה מוכרח לקרוא לעם אליו, אולם שמואל הנביא היה תלמיד חכם, ות"ח המוחל על כבודו – כבודו מחול. לכן מותר היה לו ללכת מעיר לעיר.

ועדיין יש להקשות: הלא הקב"ה הוריד את משה מגדולתו לאחר חטא העגל, וכבר לא נחשב למלך, שנאמר 'לך רד' ודרשו חז"ל [ברכות לב:]: אמר לו הקב"ה למשה משה רד מגדולתך. מדוע אם כן הוא המשיך לנהוג כמלך?

אלא שהקהלת העם היתה לאחר יום הכיפורים, שאז שמע משרע"ה מפי הקב"ה את המילים 'סלחתי כדברך', והן בישרו גם לו שהוא חזר לגדולתו.

למשכן, והראיה שהשווה אותו לענין ל"ט מלאכות. כי ענין משכן הוא, שעשו דברים גשמיים והכינו אותם למשכן. היינו שטוו וארגו, ומתוך דברים גשמיים נעשה משכן. ומה הוא המשכן, שבו היה התגלות אלקות יותר מכל המקומות, ושבת הוא ג"כ התגלות אלקות, היינו שנתוסף בכל אחד מישראל נשמה יתירה, ואמר השי"ת ששבת ג"כ יוכל להיעשות על ידי דברים גשמיים, היינו כשאדם עושה מלאכה וכוונתו הוא לשם שמים, ממילא נעשה שבת, וזה הוא ענין שבת שווה למשכן וזהו שאמר השי"ת 'ששת ימים תעשה מלאכה', היינו לשם שמים, וממילא ביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתן לה'.

בנו הרה"ק רבי דוד משה מצ'ורטקוב זי"ע אומר: הנה בהבנת המצוה, השגתה וכוונתיה, נבדלים בני האדם: כל חד לפי הבנתו ועומק השגתו, צדקתו וקדושתו. אבל בעשיית המצוה אין הבדל – הכל מקיימים אותה באופן אחד. ולכן: 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וכו' לעשות אותם', לעשות המצוה הכל שווים ואפשר להקהיל את כל עדת בני ישראל.

ה"חידושי הרי"ם" זי"ע אומר: קודם חטא העגל סיפר הכתוב את פרשת מלאכת המשכן, הקדים הכתוב ענין מלאכת המשכן למצות שבת, לפי שימי המעשה הם הכנה לשבת. אחרי החטא היה צורך להקדים עניני שבת, כי ביום השבת יוכלו לתקן את החטא המעוות.

ה"שפת אמת" זי"ע כותב: 'ויקהל משה' וגו' ולהלן 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת'. רמז שבשבת נעשים בני ישראל קהל אחד כמובא במדרשים – עשה לך קהילות ללמוד דיני שבת ויום טוב, כי בני ישראל הם באמת באחדות אחת, רק על ידי הפסולת בא פירוד ביניהם, ובשבת שמתבטלת הפסולת באים לידי אחדות. ומשה רבינו הוא שר התורה והוא שמאחד את בני ישראל, כנאמר: 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב', פירוש שהוריש לבני ישראל שיוכלו להיות קהילה אחת. ובשבת מתגלה כוחו של משרע"ה וכוח התורה. משום כך בא האיחוד המלא בשבת. וכתוב: 'ביני ובין בני ישראל אות היא', היינו שאין לאומות חלק בשבת, כי נאמר: 'כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות' – בימי

בספה"ק "בוצינא דנהורא" מהרבי ר' ברוך ממז'בוז' זי"ע: שישים ריבוא אותיות לתורה ושישים ריבוא נפשות ישראל, וכל אחד מישראל נפשו קשורה באות אחת מהתורה, ובכללותם הם שלימות התורה. וזהו 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל' והיו שישים ריבוא, ואומר אליהם 'אלה הדברים אשר צוה ה', פירוש כללות נפשות ישראל הוא הדבר אשר צוה ה', המה מהווים שלימות התורה.

בספה"ק "מאור ושמש" כתב: כי הנה במצות שבת אין שום מצות עשה רק ל"ת – הגם שיש מצות עשה לאכול סעודת שבת, לא נמצא לזה רמז בעשרת הדברות, רק קודם מתן תורה בפרשת המן נאמר 'אכלוהו היום כי שבת היום' וגו', ודרשוהו חז"ל על ג' סעודות בשבת – רק מצות עשה אחת יש בשבת, מה שנאמר בתורה 'זכור את יום השבת לקדשו', דהיינו מצות קידוש והבדלה.

וזהו פירוש הכתוב 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', רצ"ל המצות עשה בשבת אינו אלא 'אלה הדברי"ם', היינו הדיבורים שאומרים בקידוש והבדלה, רק זה לחוד הוא 'אשר צוה ה' לעשות אותם' בשבת.

ברש"י: 'זה הדבר אשר צוה ה' – לי לאמר לכם. הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע מביא בשם המגיד הרה"ק רבי מנחם מענדל מבאר זי"ע: לפרש מאמרם ז"ל (עירוני נד.) האי עלמא כבי הילולא דמיא, מהו ענין המשל עוה"ז לחתונה, וביאר דהנה לפני שמחת נישואין עושין הרבה הכנות וטרחות בשבילה, כגון שמביאים כל מיני כלי זמר וכיו"ב, אמנם עיקר הכל היא תיבת "לי" דהחתן מקדש להכלה ואומר "הרי את מקודשת לי", ואלמלא נתינת הקידושין ואמירת הרי את מקודשת לי לא היה כאן כלום, וכל ההכנות והטרחות הם לריק, וכמו כן בהאי עלמא, יש עולם ומלואו עם כל מיני סיבות וטרחות וענינים, אבל תכלית הכל הוא המכוון מכל בריאת העולם להתקשר להבורא ית'.

וזהו שאמר הכתוב: 'זה הדבר אשר צוה ה' – לי לאמר לכם, רצ"ל שצוה ה' לאמר לכם שהעיקר הוא "לי", כלומר שתכלית כל בריאת העולם הוא כדי שתבואו למדריגת ל"י, להתקשר עם השי"ת.

הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זי"ע אמר: דקשה מה ענין שבת למלאכת המשכן, אך האמת היא כי שבת שווה

אמאי לא סגי דניתי ספר ונחזי, לעיין בספרי מוסר המדריכים את האדם בדרך ישר ושם יתברר לו מה מצבו בעבודת ה' וימצא את אשר עליו לתקן בנפשו? אולם סיבת הנסיעה לצדיקים היא, כשהאדם מעיין בספרי מוסר, אזי אף שרואה שם כיצד להתנהג אולם תמיד הוא רואה רק את הדף של חבירו, הוא רואה שם רק מה שהשני צריך לתקן ... ואילו את עצמו מתרץ הוא בכל מיני אמתלאות שונות, אולם לא כך כשנוסעים אל הצדיק אמת, שאז שומע כל אחד בדברי הצדיק את מה שנחוץ לו ומה שעליו לתקן.

וזקיני הרה"ק ה"אמרי נועם" זי"ע פירש: 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים' וגו' משה רומז לצדיק אמת, בעת שמתנהלים ומתאספים אצל הצדיק, אזי ויאמר אליהם אלה הדברים'. שהצדיק מכבין לכל אחד 'אלה הדברים אשר צוה ה' 'לעשות' אותם', מלשון "תיקון", הצדיק מראה לו באיזה מחלה הוא חולה ומהי התרופה לזה, וזאת יחסר לאדם כשהוא רק מעיין בספרי יראה.

הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל מסביר מפני מה מצא משרע"ה לנכון להקהיל דוקא כעת את כל העם: שלאחר חטא העגל היתה תביעה עצומה על עם ישראל, וכדי להסיר אותה ביקש משה לערוך הפגנה גדולה לשם ה', כדי להצהיר ברבים על הרצון לשמוע את דבר ה'.

"הפגנה" זו – אומר הרמב"ן – באו כל בני", כל הנשים וכל הילדים, ואם נרצה לחשב את מנינם, נוכל לחשב את מנין מחצית השקל המופיע להלן, אשר כלל בתוכו שש מאות ושלוש אלף וחמש מאות וחמישים גברים בגיל שערים עד שישים בלבד, כך שאם נכפול אותו בנשים ובמספר הילדים המשוער, נגיע לכל הפחות לשלושה מליון איש!!!

הרי לנו, שמול חטא העגל, שבו השתתפו שלושת אלפי איש, עומדים כעת שלושה מליון, כך שהיחס הוא אחד לאלף!

ז"ש קהלת [ז כח] 'אדם אחד מאלף מצאתי' – כשכוונתו לומר כי כנגד אחד מאלף בויקהל נמצא אדם במעשה העגל. וזו היתה מטרתו של משרע"ה אפוא, להראות את שלושת המליונים שעומדים כעת על מנת לשמוע את דבר ה', כנגד שלושת אלפי איש שהיו במעמד העגל!

המעשה הקדושה מתלבשת בעשייה ובטבע. בעשייה יש אחיזה לכל האומות, ולכן אין הקדושה בהתגלות. אבל בני ישראל יש להם חלק למעלה מן העשייה והיא אות שבת, ולכן כתיב: 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות', הגם כי שבת היא שלא לעשות, אלא אי אפשר לתקן את העשייה רק למי שיש לו כוח למעלה מן העשייה, לכן בני ישראל לבדם הם שיכולים לתקן את המעשה לפי שיש להם אחיזה בשבת שהיא למעלה מן העשייה.

שואל ה"כתב סופר" זצ"ל: יש לדקדק בפסוקנו מה לשון 'אלה הדברים', וכי רק באלה נצטווה משה לאומרם לישראל? ונראה, ידוע מאמר חז"ל: שהאבות שמרו את כל התורה כולה לפני מתן תורה, וגם משאר העם מי שרצה לשמור את התורה לפני מ"ת הרשות היתה בידו, אבל את מצות שבת היה אסור להם לשמור, שהרי גוי ששבת חייב מיתה, ועד מעמד הר סיני היה לישראל דין גוי. גם לעשות משכן אי אפשר בלי ציווי ה', כי האיך יעשה משכן וכליו ואין השכינה שורה בתוכו? וזה שנאמר 'אלה הדברים', כלומר אלו שני הדברים 'שבת ומלאכת המשכן' – אשר צוה ה' לעשות אותם, רק מאחר שציוה ה' לעשות אותם יש להם מקום חיות עם שאר המצוות, אבל לולא מצות ה' אי אפשר לעשותם, משא"כ כל התורה.

ה"שארית יעקב" אומר: איתא בגמרא: כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו. ולכן אחרי מעשה העגל הקהיל אותם משה ואמר להם אף על פי שחטאתם, עבדתם עבודה זרה, יש לכם תשובה: תשמרו את השבת כהלכתה ויכופר לכם.

מדוע כאן בציווי על השבת נאמר 'לעשות אותם', ולהלן בעשיית המשכן נאמר: 'אשר צוה ה' לאמר'? אומר ה"קרן לעני": שמצות שבת היא מצוה תמידית, שחייבים לקיימה ולעשותה תמיד, אבל מצוות נדבת המשכן ועשייתו לא היו אלא לשעתן, אחר כך לא נשארו לנו בהן אלא מצוות הלימוד והאמירה, לכן נאמר: 'לאמור'.

אמר הרה"ק ה"ישועות משה" זי"ע מויז'ניץ: בספרים הקדושים ביארו דלכאורה למה נדרש לנסוע אל הצדיק,

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת: (לה ב)

כותב הט"ז באו"ח רס"ח ב: איתא באגדה, שמצאו תלמידיו של רבי עקיבא שהיה בוכה בשבת, ואמר עונג יש לי.

ונראה לומר, דהיינו שמרוב דבקותו בהקב"ה זולגים עיניו דמעות, שכן מצינו ברבי עקיבא, בזוהר חדש, שהיה בוכה מאד באומרו שיר השירים, באשר ידע היכן הדברים מגיעים, וכן הוא מצוי במתפללים בכוונה....

האלישיך הק' הקשה, למה מלאכת המשכן אינה דוחה את השבת, כמעשה הקרבנות תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן שדוחין את השבת?

והגאון בעל חות דעת זצ"ל בספרו "נחלת יעקב" כתב לבאר את החילוק בין מעשה המשכן למעשה הקרבנות, וזה לשונו: "הקרבנות הם מעשי בני אדם, והם חשובים אצל הקב"ה כל כך עד שהוא דוחה את השבת, משא"כ מלאכת המשכן שהוא מעשה ה', שהכל נעשה במעשה ה', כמו המנורה שהשליך אותה באש, כדכתיב 'תעשה המנורה', וכל המשכן והקמתו נעשה הכל מאליו במעשה ה', כי כל הדברים לא היו בכח בני אדם לעשותם, רק מעשה ה' המה, והקב"ה קבע מנוחה לעצמו ביום שבת, ולזה מלאכת המשכן אינה דוחה שבת, ולזה אמר הכתוב 'ששת ימים תעשה' - בצירי, כלומר שתעשה מאליו, לכך 'ביום השביעי שבת שבתון לה'".

אומר הרבי מלובלין זי"ע: על ידי שמירת שבת מגיעים לקיים את 'אלה הדברים אשר צוה ה'', כי שבת הוא היסוד של התורה כולה. כל המשמר שבת כאילו קיים כל התורה כולה.

המוהרי"ש לאניידו זצ"ל מדייק מדוע נאמר 'תעשה' בתי"ו צרויה ועי"ן קמוצה, ולמה לא נאמר 'תעשה' בתי"ו פתוחה? הענין הוא, בספרים הקדושים מובא שאם שומר אדם את השבת כהלכתה משרה הקב"ה ברכה בכל עשיותיו שבמשך השבוע, אפילו באלה שלא התאמץ בהן, ולא חשב עליהן. וזהו 'ששת ימים תעשה מלאכה' – מעצמה בלי התאמצות יתירה, ובאיזה זכות? בזכות של 'וביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון', שתשמרו שבת כהלכתה.

כותב ה"משך חכמה": הנה בכל מקום דכתיב מיתה, כתיב 'מות יומת', לבד ממקומות יוצאים מן הכלל. והא דלא כתיבא כאן 'מות יומת', נראה דעל מלאכת המשכן קאי, וטרם שהוקם המשכן לא היה נוהג דין דיני נפשות, 'שאיין כהן ואין משפט' כדדריש בפרק ד' מיתות [סנהדרין נב:], ואז לא היה עדיין המשכן, ולא היה אהרן הכהן, ורק מיתות בידי שמים. [אולם בתרגו"י כאן מבואר שהכוונה במיתה בידי אדם, ע"י סקילה, יעו"ש].

ברש"י: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת. שואל הרה"ק המוכיח מפולגא זי"ע [מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע]: מנין לנו שהציווי על שבת היה כדי ללמד על המשכן? כידוע, יש לדרוש הלכות חג בחג, כלומר לדרוש בכל חג במצוות ובדינים הקשורים אליו. אף בשבת יש ללמוד וללמד את הציבור הלכות שבת. אולי היה המעמד של ההקלה בשבת, ומשום כך, דרש מש"ר בהלכות שבת, ולא כדי להזהיר על המשכן? ויש ליישב: שהנה בפסוק הקודם אומר רש"י, כי מש"ר הקהיל את העם למחרת יום הכיפורים. ואם נאמר שהיה זה יום השבת, אם כן יוצא שיום הכיפורים חל בערב שבת, וזה לא יתכן, שכן לעולם לא יוצא יוה"כ פ"ב ע"ש, שהרי ישנו כלל "לא אד"ו ראש" [שו"ע או"ח סי' תכ"ח ס"א], היוצא מן הדברים, שמש"ר לא הקהיל את ישראל ביום השבת, ובזאת לא הסיבה לכך שהקדים לצוות על זהירות מחילול שבת לפני שצוה על מלאכת בניית המשכן. א"כ מוכרחים לומר, שבא ללמד שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת. ודפח"ח.

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: משה רבינו רצה להראות לישראל עד כמה חביבים הם לפני המקום. בעבודת המשכן, הנעשה לכבודו יתברך, אסור לחלל את השבת, אבל בפיקוח נפש של ישראל, אפילו ספק פיקוח נפש דוחה את השבת.

שואל הגה"ק "הזרע שמשון": מדוע יחשבו ישראל שבניית המשכן תדחה שבת, הרי גם אחר שהשלימו את עשייתו בכ"ה בכסלו לא חנכו אותו עד ר"ח ניסן, וא"כ למה שעבודתו תדחה שבת, ומה ריוח יהיה בכך שיגמרו לבנותו קודם כ"ה בכסלו, הרי ממילא לא ישתמשו בו עד ר"ח ניסן?

תשובה הוי שומר שבת כהלכתו, מהני תשובה שיהא נמחל לו אף על החמורות.

את דברי הזה"ק 'מעולם לא זזה שכינה מישראל בשבתות וימים טובים ואפילו בשבתות של חול', מסביר הרה"ק ה"ייטב לב": הדין הוא שמצוה להוסיף מחול על הקודש, ואותה תוספת יש לה דין שבת וזה נקרא שבת של חול, וגם אז יש השראת שכינה.

בשו"ע סי' ר"צ סעיף ב' כתב הרמ"א: שמי שאינו עוסק בתורה כל ימי השבוע, יעסוק בתורה בשבת. והתלמיד חכם העוסק בתורה כל השבוע, ימשיך יותר בתענוג אכילה ושתייה קצת.

אומר ה"אגרא דכלה": בזה מדוקדק הכתוב 'ששת ימים תעשה מלאכה' – אם המלאכה תיעשה מאליה, כלומר שאתם עוסקים בתורה כל השבוע, אז 'וביום השביעי יהיה לכם קודש', יהיו תענוגים הנקרא 'לכם' [פסחים סח:], האכילה ושתייה, גם כן קודש.

החיד"א זצ"ל אומר וכן איתא ב"קדושת לוי": לפרש הכתוב "וביום השביעי יהיה לכם קודש" עפ"י מה שנחלקו בגמרא לענין יום טוב אם יש לחלק היום חציו לה' וחציו לכם, או שצריך להיות או כולו לה' או כולו לכם. אבל בשבת אף ה"לכם" יהיה קודש, שתאכלו ותתענגו בשבת בקדושה ובטהרה.

הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל מדייק: שבפרשת כי תשא נאמר: 'מחלליה מות יומת. כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת'. אבל בפרשתנו כתוב: 'כל העושה בו מלאכה יומת'. וההסבר הוא: כי בחילול שבת יש שתי מיתות – בזה ובבא. וכאן הרי המדובר במלאכת המשכן, שבו כוונתו לשם שמים, לקיים דבר מצוה. כאן לא הפסיד העולם הבא, לכך נאמר בו רק 'יומת'.

שואל הרה"ק ה"אבני נזר" ז"ע: שבת שהיא כולה חיים ואהבה ורצון, איך יתכן שבגללה תצמח מיתה לאדם – 'כל העושה בו מלאכה יומת'? ומסביר ברעיון עמוק: הכוחות החיצוניים מתפרצים ומתאווים לשכון במקום שנתרוקנה ממנו קדושה. כך מובא בספר הזהר הק' בענין טומאת מת, בהסתלקות הנשמה הקדושה מגוף האדם, שורה במקומה כח

ונראה לפרש שאה"נ שלבנייתו הראשונה אין צריך מיעוט שלא דוחה שבת, דפשיטא שלא דוחה מאחר וממילא לא ישתמשו בו עד ניסן, אך מ"מ הוצרכה התורה ללמדינו זאת כדי שאם יתקלקל המשכן בשבת לא ידעו לומר שיכולים לתקנו בשבת, דלא גרע מעבודת המשכן שדוחה שבת, וא"כ הוא הדין דמכשירין ידחו שבת ויוכלו לתקן את המשכן בשבת כדי להמשיך בעבודתו, קמ"ל קרא דמכשירין לא דוחים שבת אפילו שע"י שלא יתקנוהו לא יוכלו לעבור בו והעבודה דוחה שבת.

שואל הרה"ג ר' שלום תאומים רבה של שטפנשט זצ"ל: למה לא נהג משרע"ה עם ישראל כאשר נהג ה' עם משה, שבתחילה אמר לו מלאכת המשכן עד גמירא ואחר כך אמר 'אך את שבתותי תשמרו', להורות שאין מלאכת המשכן דוחה שבת.

אלא, סבר משה מחמת גודל התשוקה וחביבות ישראל בהשראת קדושת ה' וכאשר ישמעו ממה ענין מלאכת המשכן ששם ישרה ה' קדושת שכינת עוזו לא ימתינו עוד על איזה צוואה ממה, אלא ימהרו וירצו להביא נדבתם די הצורך ותיכף יחללו שבת בהוצאות מרשות לרשות, לזה תיכף בתחילת דברו זירז אותם שאין מעשה משכן דוחה שבת, וכ"ש נדבת המשכן שאין דוחה שבת, לזה הקדים ששת ימים וגו'.

הרה"ק ה"שם משמואל" ז"ע מביא את דברי הזה"ק ששבת הוא מקור הברכה לששת ימי המעשה, "מהאי יומא מתפרנסין כל יומא שתא". ושואל: הרי כתוב 'וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה', משמע שצריך מעשה שיהיה כלי שתשרה עליו הברכה? אלא, ההנאה ועונג שהאדם מקבל מקדושת שבת, חשובים מעשה. וכך אמר אבי אדמו"ר ז"ל [ה"אבני נזר" ז"ע] בפירוש הדברים 'לעשות את השבת לדרתם', עפ"י דברי התוספות בב"ק לב. דהנאה אחשבה מעשה.

הטו"ז בשו"ע או"ח סי' רמ"ב כותב: אמרו רז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. ואיכא למידק אי לא עשה תשובה מאי מהני, ואי עשה תשובה למה? ונראה דמיירי שעשה תשובה, אלא דתשובה לא מהני שיהא מוחלין על החמורות כדאיתא בפ' יוה"כ עבר על כריתות ומיתות ב"ד תשובה תולה ומיתה ממרקת, קמ"ל כאן דאם בעשותו

העגל או גרמת כך, וכמו שחשש יוסף הצדיק 'אל תרגזו בדרך' – שיריבו על מכירתו, והכי נמי יריבו על מעשה העגל. ומיהו בימי החול הטרידס במלאכת המשכן ונדבתו, אך בשבת ששובתים ממלאכה איכא למיחש שיתקוטטו, ע"כ הזהיר 'לא תבערו אש' – המחלוקת ביום השבת.

אומר הרבי ר' יהונתן זצ"ל: בלוחות הראשונים נאמר הטעם לשבת, משום זכר למעשה בראשית: 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי'. וזה לא חל על מלאכת האש, כי האש נבראה במוצאי שבת, ולא היתה הבערה בכלל שביתת מלאכתו יתברך. יכול איפוא אדם להעלות על הדעת כי מלאכת אש מותרת. לכן אחרי לוחות אחרונים הוצרך להזהיר מחדש, כי שם לא הוזכר מעשה בראשית אלא זכר ליציאת מצרים.

בספה"ק "לקוטי מהרי"ל" כתב לפרש ע"ד מחז"ל: אין הדליקה מצויה רח"ל אלא במקום חילול שבת. וי"ל פירוש הפסוק: 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם' – דהיינו שלא תהיה דליקה, על ידי מה – 'ביום השבת' – ע"י שנהיה שומרי שבת לא יהיה דליקה.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם ה"כלי יקר" [וכן איתא בשם השלה"ק]: שבת הוא בדרך כלל שכל אדם יש לו הרבה פנאי, וממילא עלולים גם להיגרם אז הרבה מחלוקת, וכמו דאיתא גם במדרש: 'ויקהל משה' – שהקהיל קהילות בשבת, ועי"ז יותר שכיח שיהיו מחלוקות. ולכן נכתב: 'לא תבערו אש ביום השבת', היינו, אש המחלוקת, שיראו שלא לעשות ולהבעיר את אש המחלוקת ביום השבת.

עו"א: 'לא תבערו אש', קאי על כעס, שצריך להיזהר שלא לכעוס בשבת.

בשם הרה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע: לא רק ביום השבת תבער בכם אש הקודש, אלא גם בימות החול תרגישו קדושת שבת קודש.

עו"א: ש"ק צריכה הכנה מימות החול, ואז אפשר להרגיש כראוי נועם קדושת שבת, וזהו 'לא תבערו אש

חיצוני, שהוא בחינת זה לעומת זה. וכן גם בחילול שבת. על ידי החילול מסתלקת קדושת שבת, שהיא כולה חיים, ובמקומה באים כוחות חיצונים, שהם היפך החיים, והללו מביאים על המחלל את המיתה.

בדרשות "חתם סופר" [ח"א ריד] מבאר: שהיות ובשעה זו עדיין לא נצטווה משה על עשיית החצוצרות שעל ידן הקהילו את בני ישראל, א"כ על כרחך שהקהילים בקולו, והיה על פי נס, שהשמיע קולו בכל המחנה. יעו"ש.

בשם הרה"ק המוהר"י מווארקה זי"ע: בזוהר הק' על הפסוק 'וקראת לשבת ענג' – דזה הוא תוספת שבת. וצריך ביאור היכן נרמז זאת? ואמר, משום שנאמר "וקראת", ולקראו לאדם רק אם הוא עומד רחוק אבל אם עומד אצלו לא שייך קריאה. ומשום שכתוב "וקראת" לשבת משמע שהשבת עוד רחוקה שמעין מינה תוספת שבת ודו"ק.

לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: (לה ג)

ב"מגיד מישרים" פרשת ויקהל מובא: שבלייל שבת פרשת ויקהל [כ"ב אדר א' שנת ש"ו] אמר המגיד למרן הבית יוסף, שמה שכתוב בפסוק "ביום השבת" בא לומר, שדוקא ביום השבת עצמו אסור להדליק, אבל מבעוד יום מותר להדליק וימשוך לדלוק בשבת, ובא הכתוב להוציא מדעת הקראים שאין להם נר שדולק ביום השבת, ועליהם כתוב 'ורשעים כחושך ידמו', ואוי להם, שבכל מקום שפקרו המינים תשובתם בצידי.

הגה"ק ה"זרע שמשון" זי"ע מבאר הפסוק עפ"י דברי הרמב"ם [בפ"ב מהל' שבת הכ"ב]: המהלך במדבר ולא ידע מתי הוא יום שבת, מונה מיום שטעה ששה ומקדש שביעי, ובכל יום ויום ואפילו ביום זה שמקדש ומבדיל בו מותר לו לעשות כדי פרנסתו ובלבד כדי שלא ימות עכ"ל.

וזהו 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת' – כלומר בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר ביום השבת, דהיינו כשאתה מבעיר וביישוב, אבל אם תהיה במדבר אז תצטרך להבעיר אף בשבת לעשות פרנסתך.

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: נראה לי דמשרע"ה חשש עתה פן יבואו להתקוטט זה עם זה, אתה גרמת מעשה

הרשב"א כותב בתשובתו המפורסמת (סי' תקפ"ב): כי מצוה לפרסם שמות האנשים המנדבים לדבר מצוה, ויש לזה

סימוכין מן הפסוק הזה: 'זה הדבר' – אף שצדקה צריכה להיות בהסתר, 'מתן בסתר יכפה אף' – אבל בהתנדבות לדברים שבקדושה – 'צוה ה' לאמר מצוה להודיע ולפרסם ברבים.

כתב בעל הטורים: 'השבת ויאמר ר"ת וס"ת "תורה", שעיקר התורה בשבת, כשאדם פנוי מעסקיו.

ברש"י: לי לאמר לכם.

מה מחדש כאן רש"י? מתוך ה"מעינה של תורה": ויש לומר שרש"י התכוון למה שאיתא במדרש, כי משה הצטער על שלא השתתף בנדבת המשכן, אמר לו הקב"ה: 'דיבורך חביב עלי מהכל'. וכשבא משה לישראל בדבר ה' שיתרמו למשכן, אמר להם: 'זה הדבר אשר צוה ה' לי, השתתפתי בתרומת המשכן היא – לאמר לכם'.

ה"שערי שמחה" מבאר בפשטות: כפי דרשת חז"ל על הפסוק 'כבד את ה' מהונך' – אל תקרא מהונך אלא מגרונוך, היינו שמצות צדקה היא גם בזה שאומרים לאחרים לתת, שעושה ומעשה את האחרים. וכן דרשו בספרי: 'כי בגלל הדבר הזה יברך ה'', היינו בגלל הדיבור שתעורר אחרים לצדקה. וזה נרמז גם כאן, 'אשר צוה ה' לאמר' – לאחרים שגם הם יתנו.

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחושת: (לה ה')

כותב הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו "תפארת יהונתן": אחז"ל כי ברכה נשתלחה בתרומת המשכן. משמע מכאן, כי רק בדרך נס הספיקה התרומה למלאכת המשכן מפני מה, איפוא, היה צורך בברכה מיוחדת אשר תשתלח בתרומה, וכי לא התנדבו די והותר.

ברם, העשירים אמנם נתנו כחפצם וכרצונם, והם אכן לא הצטרפו לברכה כלשהי, שהרי נתנו כפי שרצו לתת כפי שנדב אותם ליבם. לא כן העניים, אשר הם היו חפצים לעשות את רצון קונם, אלא שלא היה סיפק בידם, שכן היה רכושם דל ומעט ולא יכלו לתת הרבה,

ביום השבת, אל תתחילו להבעיר אש הש"ק ביום השבת עצמו, כי אם תתכוננו לש"ק עוד בימות החול.

מספרים: שפעם אחת באו והודיעו להגה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל רבה של ירושלים, כי בבית אחד הבעירו אש ומבשלים בשבת. קם הרב ורץ בבהלה למקום הבערה. נכנס אל הבית מבלי לשאול רשות והתחיל להוכיח את בעלי הבית מחללי השבת על רשעם. עמדה בעלת הבית כנגדו ושאלה: וכי כך דרכו של יהודי תלמיד חכם להתפרץ ולהיכנס בתוך בית חבירו פתאום? על זה ענה הרב בתמיהה: כלום דרכו של אדם להתעכב על ענייני דרך ארץ ונימוס בשעה שרואה אש בוערת בבית חבירו ...

ברש"י: יש מרבתינו אומרים הבערה ללא יצאת. ויש אומרים לחלק יצאת.

לכאורה צריך ביאור, למה דוקא הבערה ללא יצאת, ואין בה מיתה אלא לאו?

מובא לתוך בשם הרבי ה"בית ישראל" ז"ע: דהנה הקב"ה ברא העולם בל"ט מלאכות כדאיתא בתורת העולה מהרמ"א, ומרומז ביוצרות לפרשת שקלים [בפיוט 'אז באת וספרת'] שיש שם ל"ט לשונות של בריאת העולם, וביום השביעי שבת וינפש מאותן ל"ט מלאכות, וע"ז אנו שומרים השבת, וכיון שהאש לא נבראה אלא במוצ"ש א"כ על כרחך לא נשתמש באש בבריאת העולם בששת ימי המעשה ולא היה בשבת שביטה ממלאכת אש, וע"כ הוי מלאכה גרועה ואין בה אלא לאו.

והגאון ר' חיים שאול קויפמאן זצ"ל בספרו "משיחת שמן" מעיר: דלפי זה קשה, דאם לא היה אש, גם בישול לא היה, דהא בישול אינו חייב אלא באש, דהמבשל בחמה פטור? ואפשר לתרץ דרש"י כתב בשבת [לט. ד"ה דשרי] דהמבשל בחמה פטור משום דלאו אורחיה, והיינו משום דאורחיה לבשל באש, אבל בששת ימי בראשית שלא היה אש א"כ היה אורחיה בחמה והיה שייך מלאכת בישול בחמה, אבל עדיין צ"ע דאי לא היה הבערה מכיון שלא היה אש, אז גם כיבוי לא היה שייך, וא"כ למה יש מיתה על כיבוי?

ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: (לה ד')

הרה"ק ה"ישועות משה" מויד'ניץ זי"ע אמר: התבוננו וראו מעצמכם, האיך שכל כאב קטן בגופכם מייסרכם, על אחת כמה וכמה צריך שיכאב צער השי"ת על גלות שכנינו, ואז תשתדלו "תרומה לה" להרים את השכינה הקדושה להשי"ת.

הרה"ק ה"דמשק אליעזר" מויד'ניץ זצ"ל דייק מדוע לא נאמר 'תנו מאתכם?' וי"ל, על פי דברי האלשיך הק' עה"פ בירמיהו 'שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו לדעת אותי', ומפרש כי יש אשר בביתו נמצאים כלים נאים ומתנהג ברחבה גדולה כמו עשיר גדול ואם שואלים אותו שיתן נדבה כפי מצבו משיב שאי אפשר לו ליתן שאין לו, ואם שואלים אותו הא אנחנו רואים שבביתך אתה מתנהג בהרחבה גדולה בלי שום גבול, משום שבאמת אין לו רק זה מוכרח כי יש לו בנים שכבר הגיעו לפרק האיש מקדש וכדי שיוכל לעשות שידוכים טובים מוכרח להתנהג בהרחבה, ואז אומר לו הנביא: מודה אתה שבביתך ההנהגה שלך היא במרמה כי באמת אין לך כפי דבורך, ולמה אינך מתנהג בענין צדקה כ"כ כן שתתן הרבה צדקה וגמ"ח שיחשיבו אותך כעשיר, וז"ש הפסוק 'שבתך בתוך מרמה' – ששיבתך בביתך היא במרמה, 'במרמה מאנו לדעת אותי'.

ולפי זה מפרש את הפסוק 'ממושבותיכם תביאו לחם תנופה' היינו ממה שאתם מתנהגים בביתכם ג"כ תביאו לחם – רמז לתורה, תנופה לאדם לתורה וצדקה.

ולפי"ז מפרש תלמידו הרב שנייבלג זצ"ל: - 'קחו מאתכם תרומה לה' - היינו מההנהגה שלכם בבית כמו כן תביאו תרומה לה', ואומר 'כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה', ר"ל מכל מה שלבו חפץ בגשמיות יביא אותו תרומה לה'.

בדברים שנשא הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל ר"י "מיר" בדינר שנערך לטובת הישיבה, פנה אל הנדיבים במשל נפלא:

מעשה במלך שהיה לו בן יחיד, וחפץ ללמדו תכסיסי מלוכה, פרסם המלך מכרז למי שחושב בעצמו שראוי הוא למלאות תפקיד רם כזה.

רבים הציעו את עצמם. לבסוף נבחר אחד מיוחד במינו, שהצהיר שהוא מתמחה בשלושה סוגי דברים: סוסים,

ואולם, הקב"ה אשר ראה לליבם, שלח הברכה בתרומתם ונעשתה תרומתם המעטה לרבה וגדולה, כמו תרומתם של העשירים, כדי לא לביישם.

כנגד שני סוגים אלו של תרומות מדבר הפסוק: לעשירים – לאלו אשר יכולים לתת מכיסם ביד רחבה, אמר הפסוק: 'יקחו מאתם תרומה לה', שכן תרומה זו היא אכן כל כולה 'מאתם' – נדבתם שלהם, ברם 'כל נדיב לבו' – אלו אשר אינם יכולים להיות נדיבים אלא בליבם, ולמעשה אינם יכולים לתת הרבה, 'יביאה את תרומת ה', קרא הכתוב לתרומה זו בשם תרומת ה', אחרי שנשתלחה בתרומתם ברכת שמים, ונמצא שכל תרומה זאת היתה מנדבתם שלהם, וחלק ממנה היה אכן תרומת ה'.

אי' בספרים: "מאתכם" מצורככם, מגופכם. אפילו אם יש לך צורך חשוב בדבר תנהו לצדקה. כמו שמפרשים "ומבשרך על תתעלם". שלא להתעלם לקחת לצדקה אפילו מגופך ומבשרך.

בספה"ק "דעת משה" כתב לבאר: עפ"י מה שאמרו רבותינו ז"ל פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, כי הקב"ה אינו מבקש מן האדם רק השתדלות מועטת בלבד, והשאר כבר יעשה הקב"ה למענו.

וזהו שאמר הכתוב 'קחו מאתכם', רצ"ל קצת עבודה תקחו ותעשו מכם עצמכם, ואח"כ 'תרומה לה', עיקר ההתרוממות יעשה הקב"ה, שיתן לכם הכח להתקרב אליו.

הרב אב"ד קוטנא זצ"ל דורש: "קחו מאתכם", היינו לוקח מאחרים. אולם רק נדיב לב – זה שבעצמו נותן, יוכל לקחת מאחרים. וזהו "כל נדיב לב" – שנותן בעצמו – 'יביאה' את התרומה מאחרים. וזה מובן הכתוב בפרשת ראה: "על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך". השי"ת מצוה "לאמור" למי שמזהיר לאחרים על צדקה – "פתח תפתח את ידך", כשאתה תפתח את ידך תוכל לדרוש גם מאחרים.

ה"שפת אמת" זי"ע אומר: היינו שיביא את תרומת ה' על כל הנדיבות שבלבו, שיכניס כל הרצון שבלב בזאת הנדבה. וגם פירושו, שעם הנדבה הזאת יביאו את כל נדבות לבם.

במלאכת האריגה ושאר מלאכות המשכן, ואיך יתכן שהופקדה בידם מלאכה חשובה זו ללא בחינה. בספר "משיבת נפש" [מגאוני אשכנז] כתב דבר נפלא: שהנשים בהיותן במצרים היו חכמות לב וראו את הנולד, והתרגלו במעשה אומנות, וכן האנשים הרגילו את עצמם במלאכת אומנות, שאם יזכו להגאל יהא בידם לעשות מה שצריך להקמת המשכן. נמצא שאכן למדו כל חכמי לב וניסו את עצמם במלאכות הנצרכות לבנין המשכן עוד במצרים.

וה"חתם סופר" זצ"ל חידש בספרו "תורת משה": שמפני שמעולם לא התנסו בני ישראל במלאכת האריגה ושאר מלאכות המשכן, לכן אמר להם משה לעשות תחילה נסיון, יריעה קטנה, קרש קטן, בריח קטן, וכן כל חלקי המשכן. וכאשר ראו שהצליחו ויכולת בידם לעשותם, הראו את דוגמת המשכן למשה, והוטב בעיני משה, אז מסר להם משה את כל הזהב וכל החומר הנדרש לבנין המשכן, ובנו את המשכן.

הרבי ר' יהונתן זצ"ל בספרו "תפארת יהונתן" כתב וז"ל: 'וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'.' ויש להבין דמי יבחין אם הוא חכם לב, אלא נראה דהנסיון היה, שלא אמרו לו לגמרי הצווי של ה' כיצד היא העשיה ותיקון הכלים, והוא כיוון מדעת עצמו להצווי, זה מוכח על חכמתו, וזה 'ויעשו את כל אשר צוה ה' ' מדעתו, אף שלא נתפרשו לו תואר ואופן עשייתו, ובזה יובן חכמתו.

אומר הרה"ק המהר"ש מבעלזא ז"ע: שהכלל הוא, שהחכמה הגדולה שבכל החוכמות היא, שלא להיות חכם כלל, רק לעשות כאשר צוה ה', בלי שום חכמה בעולם...

כתבו המפרשים: שכוונת הפסוק לרמוז וללמד לקח לאדם, שלא יטה לבו אחר המתפלספים, חכמים בעיני עצמם שאור ה' לא נגה עליהם, הטוענים כי הכל תלוי במחשבת הלב, ורק מי שאין יכולת בידו להגיע לאמונה בלב – נזקק למצוות המעשיות כדי שיסייעו בעדו להגיע לכך. כלפי טענה נואלת זו מכריזה התוה"ק: 'וכל חכם לב

יהלומים, ותכונות נפש האדם. הוא לימד את הבן ואכן ראה פירות בעמלו. יום אחד התפרסמה ידיעה שבקרוב תתקיים תערוכת מכירת סוסים. בן המלך חפץ בכל מאודו לרכוש סוס גזעי וטוב, וביקש מהיועץ להתלוות אליו. יצאו שניהם לתערוכה, אחד הסוחרים פנה אליהם והציע את סוסו המשובח. בן המלך הסתכל לעבר היועץ, והלה סימן לו לא לקחת. מדוע? סוס כזה מסוכן לרכובו, הוא עלול להפילו ולסכן את חייו. ביקש בן המלך מהמוכר שירכב בפניהם. עלה המוכר על הסוס ודרבן אותו בבעיטות, הסוס דהר וצהל והפיל את הרכב – המוכר שכמעט נרמס תחת רגלי הסוס. בן המלך הודה ליועץ על שהציל אותו ממות, הוציא שטר של עשרה דולרים! ונתן ליועץ.

לאחר 3 ימים התפרסמה ידיעה שתתקיים תערוכה של יהלומים. בן המלך ביקש שוב מהיועץ להתלוות אליו, ונענה בחיוב. הם הגיעו לתערוכה, בזה אחר זה נגשו אליהם הסוחרים והציעו את אבניהם הטובות. בן המלך לקח אבן שהיה לה מראה מיוחד, וחפץ לקנותה. היועץ אמר לו: אבן זו מזוייפת! איך אתה יודע? שאל לקח היועץ חומר מסויים והתיז על האבן, וביקש מבן המלך לנסות לקלפה ואכן התגלה שהאבן מזוייפת. בן המלך הוציא שוב שטר של 10 דולר ונתן ליועץ, והם חזרו יחד לארמון המלוכה.

בדרך אמר בן המלך ליועץ: הצלחת להראות את כוחך בסוסים וביהלומים, ונותר לך להראות את כחך בנפש האדם, א"כ תאמר לי מי אני? לחש לו היועץ אתה בן מ א ו מ י !!! בן המלך רץ מהר לאביו המלך ושאל האם זה נכון? המלך אישר לו. הוא חזר ליועץ ושאל כיצד ידעת זאת? ענה לו היועץ: כי בן מלך אמיתי יש לו מושגים אחרים בנתינה, הוא לא יתן עשרה דולרים למי שמציל את חייו...

וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה': (לה) (י)

יש להבין, כיצד ידע משה מי הוא חכם לב הראוי למלאכת המשכן. ואם כי השי"ת נתן חכמה בלב בצלאל ואהליאב וכל המסייעים במלאכת המשכן, אבל ידוע מאמר החכם 'אין חכם כבעל הנסיון', ולא מצאנו שבדק משה את כל חכמי לב שבאו לעבוד במלאכת המשכן לראות האם הם מתאימים ובקיאים זה מכבר

ברצונו בלבד, אלא כולם 'הביאו את תרומת ה' הוציאו את מחשבתם הטובה מן הכוח אל הפועל.

כתוב ב"אור החיים" הקדוש זי"ע: ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה: מלפני משה פירוש מלפניו, קודם שיתן להם רשות לעמוד מלפניו. והגם דאמרינן ביומא שאין רשות לתלמיד לעמוד מלפני רבו אלא עד שיתן לו רשות, דנו ישראל, כי כשאמר להם קחו מאתכם תרומה וגו' גמר דבריו, כאילו אמר להם עמדו, או אפשר כי אהבת הדבר קלקלה השורה.

עוד נראה שנתכוונו להקדים לבל ילך משה ויקדים להביא כל הצורך משלו, כי עשיר גדול היה, וחשק גדול הוא בעשות מצות ה', לזה יצאו מלפניו, פירוש על דרך אומריו [רות ד ז] 'וזאת לפניכם', קודם לו.

ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה': (לה כב)

הספורנו מבאר שעם האנשים המתנדבות באו האנשים שלהם להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן. שאין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט.

רבינו יהודה החסיד ז"ל בספרו 'ספר הגימטריאות' כתב וז"ל: "אין אדם רשאי להתנדב בלא רשות אשתו", זהו 'כל נדיב לבו יביאה' לבו ולבה לשם ה', זהו 'ויבואו האנשים על הנשים', כמו 'עם הנשים'. 'יביאה' בגימטריא 'הוא היא'.

אי' שהנשים לא חטאו בעגל שלא הסכימו להתפרק ממזמיהם. וכתב החיד"א זצ"ל בספרו "ברכי יוסף" וז"ל: מוסף של ראש חודש רחל אמנו תקנתו, שצפתה ברוח הקודש שעתידות נשי דור המדבר שלא להיכשל בעגל, ורמז שמה בראשי תיבות: **ר**אשי **ח**דשים **ל**עמך [ר"ת רחל].

ה"חידושי הרי"ם" זי"ע אמר: שהתרומות למשכן היו תשובות המשקל למעשה העגל. וחז"ל אומרים ב"מקום שבעלי תשובה עומדים שם צדיקים אינם עומדין שם". והנה בחטא העגל כידוע השתתפו רק האנשים, לא הנשים. יוצא שעל ידי התשובה על החטא הנ"ל האנשים התנשאו למדריגה יותר גבוהה מאשר הנשים

בכס' – אפילו מי שהוא חכם לב ורחב לבו להבין את רזי האמונה גם בלי עשייה בפועל, 'יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'" – כי רצון הבורא שכל אדם יקיים בפועל את מצוותיו!

והוסיף על כך הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע בספרו "תורת שמעון" את פירושו של הפסוק שלפנינו: 'וכל חכם לב בכס יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'" – החכמה הגדולה שבכל החכמות היא: שלא להיות חכם, אלא לעשות 'כאשר צוה ה'" – בלי חכמות כלל...

ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה: (לה כ)
ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו וגו': (לה כא)

כותב הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע: בכל דברות ואמירות שלמד רבינו עם ישראל לא נמצא שיזכר הכתוב מיציאתם, משמע שנכנס בליבם המאמר ובאהבה רבה יצאו לקיים, לכך אין הכתוב מקפח שכרם לדבר מיציאה כזו בהתלהבות גדולה, שהיה כעין 'ותחי רוח יעקב', שהיה שרוי בצער גדול מאבידת יוסף – כן כאן היו ח"ו מייאשים עצמם בנפלים לחטא גדול, על כן כשנתבשרו מנדבת המשכן שיהיה תיקון נעשו כאיש אחד בלב אחד להתנדב כל יכולתם.

אומרים בעלי הדרוש: אל האסיפה לשמוע את הדרשה כולם באו, 'ויקהל משה את עדת בני ישראל'. אבל אחר שגמר משה את דבריו – 'ויצאו כל עדת בני ישראל' נשמטו אחד אחד, וחזרו רק יחידי סגולה: 'ויבואו כל איש אשר נשאו לבו' רק יחידי סגולה. נדיבי הלב...

מדוע פרט הכתוב 'מלפני משה', והרי ודאי יצאו משם ?
ואמר ע"ז רבי אליהו לאפיאן זצ"ל: שהכוונה היא שראו עליהם שיצאו ממחיצתו של משה. כי לפעמים חוזרים מאת הצדיק ואין שום רושם ניכר ...

החיד"א אומר: כידוע יש מרחק גדול בין המחשבה למעשה, בין הרצון הטוב להגשמתו. הרבה רצונות טובים מתנדפים לפני שיצאו אל הפועל. הרבה אנשים שנושאים בחובם מחשבות נעלות חפצי לב טובים, אך לכלל מעשה אינם מגיעים. ולכן מספרת לנו התורה כי בתרומת המשכן לא היה אף אחד כזה – 'כל איש אשר נשאו לבו' ו'נדבה רוחו', שהיה לו רצון לנדב, ונשאר

דרש הרב רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל: בירושלמי מקשה: "הן נקרא ולא נבהת" – איך אפשר לקרוא פסוקים אלו בלי חרדה: לטובה – לנדבות המשכן כתוב: "כל נדיב לב" – הנדיבים בלבד תרמו. "ולרעה" – במעשה העגל כתיב: "ויתפרקו כל העם"? ומתוך ר' אבא בר' אחא, "אין אתה יכול לעמוד על אופיה של אומה זו: נתבעים לעגל ונותנין, נתבעים למשכן ונותנין".

ועדיין הקושיא במקומה עומדת. למה נתנו לעגל 'כל העם', ולמשכן רק 'כל נדיב לב' ולא כל העם?

ההסבר הוא: רגיל, שעורכים מגביות לפעמים משדלים את הנותנים שהכסף מוקדש לדברים שבקדושה, ולבסוף מתברר שסיבבו אותם בכחש, ביזבזו את הכסף למטרות שונות, לעניינים בלתי נחוצים ולא מועילים. וכך היה גם במעשה העגל. לא כולם ידעו שאוספים תרומות בשביל עגל. הבטיחו להם כי 'אלה אלהיך ישראל', המטרה היא נעלה וקדושה, ולכן 'ויתפרקו כל העם'. כשנודע להם אחר כך, כי לקחו את כספם בכחש ובתרמית התאכזבו. וכשבאו לקבל מהם תרומות למשכן, שוב לא היה להם אימון, ולכן רק 'כל נדיב לב הביאו'.

כל מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת ה' וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל מלאכת העבודה הביאו: (לה כד)

שואל הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל: מדוע כתיב כאן "מרים" ואילו בתרומת זהב כתוב "וכל איש אשר הניף תרומת זהב"? אלא, תרומת זהב באה לכפר על חטא העגל שחטאו בזהב, וקרבת כפרה דינו בתנופה. לא כן תרומת כסף ונחושת שאינה

באה אלא לנדבה, וקרבת נדבה אינה צריכה תנופה.

אומר רבנו יוסף חיים זצ"ל בספרו "אדרת אליהו": 'עצים' הם רמז למצוות, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. בפסוק שלפנינו נרמזה מצוה אחת מיוחדת – מצות "שטים", מלשון 'שוטטו העם ולקטו', כלומר מצות איסוף כסף למטרות צדקה, מה שנקרא "שנור"...

בספר "דברי ישראל" מהרה"ק ממוז'יץ זי"ע מפרש בדרך רמז: 'מרים תרומת כסף ונחושת' – היינו הרמת

הצדקניות, שלא חטאו בעגל. וזה "ויבאו האנשים על הנשים", על ידי התשובה התעלו למעלה, כמו כל בעלי תשובה שמתעלים למעלה ממדריגת צדיק.

שואל הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל: מדוע הקדימו הנשים לבוא לפני האנשים? ומתוך: שמאחר שהנשים לא היו מצוות, היצר הרע לא הפריע להן, ולכן הקדימו לבוא לפני הגברים, שציווי הקב"ה יצר בליבם התנגדות, שעליה היו צריכים להתגבר.

ה"שפת אמת" בלשה"ק כותב: נראה לומר לפי חז"ל: במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שם. אם כן האנשים שחטאו בזהב העגל היו במדריגה יותר גבוהה מן הנשים שלא חטאו בעגל. כי הטו כל הרצונות להתנדב בלב שלם. וכתיב: 'והם הביאו אליו עוד נדבה' – יותר מהרגיל ומהצורך – 'בבוקר בבוקר', ובחטא כתיב רק 'וישכימו', וזה פירוש תשובה, שעל ידי שלוקח לו דרך מרצון החטא איך לעשות רצון עליון, כמאמר חז"ל עשה רצונו כרצונך, נמצא מחזיר רצון החטא למוטב. כי כל הרצונות אשר לא לה' המה, נמצאים באדם רק כדי ללמוד מהם דרך לעבודתו יתברך, ונמצא משיב הרצון למקומו. וזה – צדיקים גמורים אינם עומדים שם, כי אין להם רצון עמוק כזה.

בתרגום אונקלוס: ומיתן גבריא על נשיא. פירוש שהביאו מעל הנשים בעודן על האנשים, ויעויין ברש"י, ויש להבין כוונת הדברים.

אומר ה"משך חכמה": ונראה, דאיתא במס' ע"ז [מד:]: האומר כוס זה לעבודת כוכבים לא נאסר להדיוט, שאין הקדש לעב"ם באמירה עד שיקריבנה בתקרובת, אבל מ"מ נאסר לגבוה, משום דבהזמנה בעלמא הוי מוקצה לאסור לגבוה. [עייין באור שמח פ"ד מה' איסורי מזבח ה"ד].

ואמרו במסכת ע"ז [נג:]: 'אלה אלהיך ישראל' מלמד שאו לאלוהות הרבה, א"כ היו חושבין לעשות מתכשיטין עוד עגלים, נעשו מוקצין לע"ז, דהא לגבוה נאסר בהזמנה וא"כ לא יכלו להביא מתכשיטי הזהב למשכן. לכן הביאו התכשיטין נזם וכו', דוקא בעודם על הנשים, שאין בהן חשש מוקצה, הנשים לא רצו ליתן נזמיהן לעגל, שכן כתוב 'ויתפרקו' בעל כרחן, ולהכי הביאו דוקא מתכשיטים אלו שהיו על הנשים למשכן.

השיב לו ה"אבני נזר" מיניה וביה: הרי כל הטעם שמעשה ידיה של האשה לבעלה הוא משום שבעלה חייב במזונותיה, אבל בדור המדבר לא היה שייך טעם זה, שהרי ירד להם המון, ולכך יכלו להתנדב את מעשה ידיהם למשכן.

וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים: (לה נו)

בשם הרה"ק רי"מ מאוסטרובצה זי"ע אומרים לפלפול נפלא:

בגמרא: וחכמה יתירה היתה כאן. ולמה היה נצרך לחכמה יתירה? ויש לומר, דהנה נשים אינן מצוות על מלאכת המשכן, כי מצות עשה שהזמן גרמא נשם פטורות ממנה, ובניין המשכן היא מצות עשה שהזמן גרמא כי אינו דוחה שבת. וגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה. לכן עשו הנשים בחכמה שטוו על העזים, שזו עבודה שכלאחר יד, ולגביה יש רק איסור שבות, ואין שבות במקדש. ואם כן אפשר היה לעשות עבודה זו גם בשבת, וחדלה המצוה להיות מצות עשה שהזמן גרמא, ממילא נשים חייבות בה ומצוות עליה, וזו היתה החכמה יתירה. ודפח"ח.

הרבי ר' יהונתן זצ"ל בספר "תפארת יהונתן": רש"י מביא את דברי הגמרא במס' שבת שהיא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העזים טווין אותן. ונראה הטעם שטוו אותם מעל העזים, כי כל הנשים נתאוו לארוג לצורך המקדש, ולא ימלט שלא יהיו ביניהן טמאות, לכן טוו מעל העזים במחובר לבעלי חיים, ובעל חיים כידוע אינו מקבל טומאה.

והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחושן: (לה נו)

הרשב"ם מפרש כפשוטו של מקרא: שהואיל ועל אבני השהם שהיו על כתפות אהרן חרוטים היו שמות כל השבטים, ועל כל אבן מאבני החושן חרוט היה שם אחד השבטים, לא היתה זו נדבת אנשים פרטיים, אלא הנשיאים הם שהביאו אבנים אלו עבור שבטיהם.

והאבן עזרא כותב: שכאשר שאלו בני"י ממצרים כלי כסף וכו', שאל כל אחד כפי מעלתו ומושגיו. היו שלא הגיעו מושגיהם אלא לבגדים נאים, אותם ביקשו וקיבלו. היו ששאלו כלי כסף, והיו ששאלו כלי זהב.

הפרנסה ועושר, 'תרומת ה" – היינו הרמת תורה ועבודה, והסמך שניהם אהדדי, מחמת דהא תליא בהא, הרמת הפרנסה והעושר מביא הרמת תורה ועבודה, והרמת תורה ועבודה מביא פרנסה ועושר, זה הפירוש 'כל מרים תרומת כסף ונחושת הביאו את תרומת ה"."

וממשיך: 'וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל מלאכת העבודה' – הביאור הוא ע"ד הכתוב [משלי ח יד] 'לי עצה ותושיה', וגם כתיב [חגי ב ח] 'לי הכסף ולי הזהב', ושתי פסוקים אלו תלויים הא בהא, דמי שהולך בעצת התורה, אזי 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה" – שזוכה להיושע בהרחבה ועושר. אבל ההולך בעצת השוטים, זה מביא אותו לעבודות ויגיעות קושי הפרנסה, וזה"פ 'וכל אשר נמצא אתו עצי שטים' – היינו ההולך בעצת השוטים, 'לכל מלאכת העבודה הביאו' – גורם לעצמו שיצטרך להזיע לפרנסתו.

וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש: (לה נה)

בספר "דרוש שמואל" מנכד הסמ"ע כותב: וקשה דפשיטא הוא דטווייה בידיה, וא"כ למה קאמר 'בידיה טוו'. ושמעתי בשם הרב הגדול רבי שעפטיל סג"ל ז"ל: שפירש עפ"י דאיתא צדיקים לבם ברשותם ורשעים הם ברשות לבם. וא"כ זהו שאמר הכתוב וכל אשה חכמת לב בידיה, היינו שלבה ברשותה, טוו וכו'.

אומר הרב אב"ד קוטנא זצ"ל: דהרי אין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט. וכדברי הספורנו שהבאנו לעיל שלא היו מקבלים מן הנשים רק במעמד בעליהן עיי"ש. אבל זה שהאשה טווה למעשה ידיה זה שלה. "אבל לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה" (ב"ב קיח). וזה 'וכל אשה חכמת לב' – יודעת הדין, 'בידיה טוו ויביאו' – שזה שלה ויכלו לקבל ממנה בלי בעלה.

הרה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע כותב בליקוטי הלכות: כרגיל מקור החכמה הוא במוח. אבל יש חכמה שישודה בלב, חכמת לב, והיא יותר קשה ויותר גדולה וחשובה.

הרה"ק ה"אבני נזר" זי"ע בהיותו ילד, שאלו אביו הגה"ק מביאלא זצ"ל, האיך הותר לנשים לנדב את המטוה, הרי קי"ל מעשי ידיה לבעלה?

הביאו הנשיאים, ומה שמוזכר בפסוק אחריו 'ואת הבושם ואת השמן' קאי על פסוק שלאחריו דכתיב 'כל איש ואשה אשר נדב לבם' והיינו שאת שמן המשחה הביאו כל איש אשר נדב לבם, ומשה רבינו בכללם.

ברש"י: כך אמרו נשיאים: יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין וכו' ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאים כתיב.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע אמר: שמה שלכאורה אינו מובן מדוע אין זה נכון מה שאמרו הנשיאים, והרי אדרבה הם התכוונו לטובה שמה שיחסר הם ישלימו, אלא שהנשיאים צריכים לחשוב רק לכוון הטוב ולא לחשוב שיהיה לבני ישראל חסר ח"ו...

וכן אמרו בשם הרה"ק מווארקא זי"ע: מדוע חסרה האות י', משום שליהודי אסור להעלות על דעתו שחביריו לא יתנדבו והבן.

הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע מביא בשם זקינו ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: מכאן משמע שעיקר יהדות תלוי בזריזות והתלהבות לעבודתו יתברך שמו, ובעצלות נחסר להם היו"ד, עכ"ל"ק.

'והנשיאים הביאו' – בחז"ל (יומא עה): תני נשיאים ממש. וכן הוא אומר 'נשיאים ורוח וגשם אין'. שואל הרב אב"ד קוטנא זצ"ל: דלכאורה לפי מה שכתב הרד"ק [מלכים ב ד, ו] ששמן הבא על ידי נס הוא כמו הפקר ואין להזוכה בו קנין ופטור מתרומות ומעשרות. וכאן בנדבת המשכן כתוב "מאתכם", איך יצאו ידי חובתם באבני השהם הבושם והשמן שקיבלו בנס על ידי העננים?

ואפשר לומר: כי בזמן שהעולם נוהג בדרך הטבע אין לדבר הבא על ידי נס דין קניין. כי זה דבר יוצא מן הכלל. מה שאין כן במדבר שכל ההנהגה היתה ניסית, והנס הוא שהיה "דרך טבע" אצלם, שם היה להם קניין וזכות במה שבא להם על ידי נס.

ועוד אפשר לומר, שרק במקום שעצם הווית הדבר באה על ידי נס כמו בשמן של אלישע אין בו משום קניין פרטי, אבל כאן שהנס היה רק בהבאה על ידי העננים, לא בגוף הדבר, שפיר יש כאן קניין.

שואל הגאון רבי מנחם זמבא הי"ד זצ"ל: הרי בפרשת הקטורת כתוב: 'ויאמר ה' אל משה קח לך סמים, ויש

והנשיאים, כבר במצרים היו אנשי מעלה, והם ביקשו מעשירי מצרים אבני שוהם, נופך ספיר ויהלום, לשם שבו ואחלמה, ועתה נתנום לצורך עשיית בגדי כהונה.

מהיכן היו לנשיאים במדבר אבנים לאפוד ולחושן – מצינו כמה דעות:

א. בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב: שענני השמים נסעו לפישון והרימו משם את אבני השהם ואבני המילואים לאפוד ולחושן, והביאום והניחום במדבר, והלכו הנשיאים ולקחום והביאו אותם לצורך עבודת המשכן.

ב. דעה נוספת איתא במדרש שמות רבה: שכאשר ירד המן במדבר, ירדו עמו אבנים טובות ומרגליות, והיו הנשיאים מלקטים את המן וגונזים אותן האבנים.

ודבר פלא כתב ה"חתם סופר" זצ"ל בחידושויו על מסכת גיטין (עה). שהקשה שלפי זה יוצא שבעצם לא נתנדבו הנשיאים כלום למלאכת המשכן, שהרי אבני השהם ירדו מן השמים בתוך המן שלהם, ולא משלהם היו? ותירץ: כי התנדבות הנשיאים היתה בזה שנחסר להם איזה גרגיר במקום שהיו האבנים, ונחסר להם מאכילת היום ההוא כל שהוא, ונחשב להם זה כנדבת המשכן.

ג. בספר 'תשובות פסקים ומנהגים' למהר"ם מרוטנבורג ז"ל מובא: שבימי נח כאשר היה המבול וירדו עם הגשם אבנים טובות, ומהם הביאו הנשיאים את אבני שהם ואבני מילואים. ולפי"ז מסביר את המסורה השייכות של "ויכלא הגשם" ל"ויכלא העם" עיי"ש.

ד. דעה רביעית נמצא במדרש "חמדת ימים" [אשר חברו המקובל האלקי הרש"ש ז"ל]: שאבנים אלו נפלטו מהים בשעת קריעת ים סוף ביציאת מצרים.

באוה"ח הק' לעיל (ל כג) כתב דמשה רבינו הביא את שמן המשחה מעצמו. ובשפ"א ליקוטים מקשה מהא דכתיב הכא שהנשיאים הביאו זאת, ושואל הגרי"ד שליט"א דלכא' הוא קשה גם למ"ד (יומא ג): דהיכא דכתיב 'קח לך', היינו משלך, א"כ שם כתיב 'קח לך בשמים ראש'.

וי"ל דסדר הכתובים כך הוא: 'והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן', עד כאן

העשיר, אכן אמרתי – אעמוד בדיבורי, אך מעתה ואילך במגביות הבאות אחשוב פעמיים, אתנהג במתינות. ולזה אמרה תורה, שבנדבת המשכן לא היה כדבר הזה אשר למישהו היתה חרטה, אלא, כל אשר נדבה לבם אותם להביא שכל המלאכה הביאו בני"ו נדבה לה' – מהנדבה עד ההבאה הכל היה 'נדבה לה'".

וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה: (לה לא)

שואל הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע: הרי בצלאל היה אומן וחכם לב, למה היה זקוק לרוח אלקים, לנבואה, כלום לא היתה מלאכת המשכן עולה יפה בידו בלי רוח הנבואה?

אלא העניין הוא, שבין המתנדבים למשכן היו בעלי כוונות שונות: מהם שכוונתם לשמה, מהם שנותנים על מנת להתכבד ומהם שנותנים מחמת בושה והכרח. נמצא שאילמלא רוח הנבואה בצלאל, עלול היה לקחת ממון שניתן בקדושה ולהוציא אותו לצרכים טפלים של המשכן, וממון שאינו כשר – להשקיע בתשמישי קדושה דווקא. אלא בכוח הנבואה ידע בצלאל להשקיע את המעות של מצוה בקדשי המשכן, ואת ממון הפניות בדברים שאין בהם קדושה גמורה.

הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע אמר בשם האלשיך הק': הנה כל אדם יש לו דעת רק במוח, וכשעושה דבר צריך המוח לחשוב אותו דבר שעושה, מה שאין כן בצלאל היה מלא רוח וכו', שגם כל אבריו היו חושבין מחשבות, והידיים בעצמם היו עושים מה שצריך, שהיה בהם דעת בפני עצמם.

ואמר הרה"ק שזה פירוש הפסוק: 'ובתבונות כפיו ינחם', שגם בכפיו היה תבונה. וכן איתא בדוד שהיו רגליו מוליכות אותו לביהמ"ד, שהרגלים בעצמן היה בהם דעת. וזה ע"י שמקדש האדם את איבריו מאד לעבודת השי"ת, בא להם ג"כ דעת. וזה שאומרים העולם, מה שיש לו ברגל אין לך במוח...

הגאון פוה"ד רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל אמר בהקדם דברי ה"חתם סופר" זצ"ל, דעל בצלאל נאמר 'וימלא אותו וגו' ואח"כ כתיב 'ולהורות נתן בלבבו', ולכאורה כפל דברים הוא, דאם מלאתיו רוח חכמה ותבונה בודאי שגם יכול להורות הלכה, אלא מכאן ראינו דאדם יכול

מאן דאמר "קח לך – משלך", שמשרע"ה היה צריך להביא את הבשמים מכספו שלו, לשם מה היה לו צורך בבושם מן הנשיאים? ההסבר הוא לפי הירושלמי ריש מסכת יומא, שציבור יכול לנדב ולמסור ליחיד ונחשב כשלו, כמו שיחיד יכול למסור כספו לציבור ונחשב כקניין הציבור. ואמנם במילואים כך היה, הציבור התנדב ומסר לאהרן ולבניו ונקראים בעלים של האיל, כלשון הירושלמי "נתנדבו ציבור ומסרו להם", והם סמכו ידיהם על האיל, כי סמיכה היא רק בבעלים. וממילא ניחא גם כאן, אמנם הנשיאים הביאו את הבושם, אבל מסרוהו למשה כדי שיקיים "קח לך – משלך".

כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה': (לה כט)

ה"תפארת יהונתן" כותב: שכאשר הערב רב הביאו נדבות למלאכת המשכן, לא קבלו בני ישראל מהם, כי רצו שהמשכן יבנה על ידי ממון ישראל בלבד, אבל, כדי שלא יהיה הפסד למשכן, התנדבו ישראל משלהם תמורת הנדבות של הערב רב שלא קיבלו. וזה פי' הפסוק: 'כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה וגו', היינו 'כל איש ואשה' – מן הערב רב, 'אשר נדב לבם אותם' – ורצו להתנדב, ולא רצו בני ישראל לקבל מהם, לכן, למען לא יהיה פסידא למשכן, 'הביאו בני ישראל' – משלהם, תמורת נתינתם של הערב רב שלא קיבלו, 'נדבה לה' - לבנין המשכן. ודפח"ח.

והלא דבר אריכות הלשון הזה. ומפרש החיד"א זצ"ל: דהנה, דרכו של עולם, שהגבאים עורכים מגבית צדקה בבית הכנסת בש"ק באופן כזה: הגבאי מצביע לעבר אדם מסויים ואומר "בעבור שנדר", והלה אומר למשל 500 מטבעות, וכך ממשיך מאיש לאיש, זה תורם מאה מטבעות, וזה מאה וחמישים, עד שהמגבית מסתיימת, ומתחילים תפילות מוסף.

והנה לפעמים, לאחר סיום התפילה, אותו פלוני שהכריז 500 מטבעות, פוסע לביתו ומהרהר, למה אמרתי סכום גבוה כזה, מה עשיתי לעצמי, האחרים בקושי נתנו 100 מטבעות, וכי דוקא אני צריך להיות

שואל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: למה נקרא שבט דן "ירוד שבשבטים"? ופשוט הטעם הוא משום שהיה מבני השפחות, אבל עדיין אינו מובן. ונראה לומר, - ואח"כ גם מצאתי כן בספר - שאהליאב אחז עצמו לירוד, ועל ידי כן יכל באמת לבנות את המשכן וכליו.

עו"א: שבצלאל ואהליאב ידעו איך לחקוק בלבן של האדם וכפי שחוקקים באבן, ולהכניס בו את הענין של נדיבות הלב.

והוסיף בשם ה"שפת אמת" זי"ע: 'אהליאב בן אחיסמך' - דהיינו אחי סמך, שהוא היה עוזר וסומך לאחרים, 'איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק'. וזוהי השתלשלות הפסוקים כאן בפרשה: 'ולהורות נתן בלבן', ששני הדברים הללו, להכניע את עצמו, לאחוז עצמו בשפלות ובעניויות, ולעזור אחד לשני, את זה הוא השאיר הוראת שעה לכל הדורות שתמיד יראו לאחוז עצמם בשפלות ובעניויות, ולעזור אחד לשני.

ועשה בצלאל ואהליאב וגו' אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה וגו': (לו א)

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: שבא לרמז, כמו שמצינו אצל גדולי העולם שגם בהמותיהם התנהגו בחסידות, כנאמר אצל גמליו של אע"ה, וכן חמורו של רחב"ד וכו', כי קדושתם העליונה של הצדיקים השפיעה דעת גם על בהמותיהם, וכמו כן היה באנשים שהקימו את המשכן - חכמתם ותבונתם - השפיע גם על 'הבהמה', ומכאן הוכחה שחכמתם לא היתה טבעית אלא אשר נתן ה'.

בתרגום אונקלוס: ועבד בצלאל ואהליאב.

הדבר תמוה, שכן עדיין לא עשה בצלאל מאומה אלא רק נצטוה? לכן אמר הגה"ק רבי יהושע לייב דיסקין זצוק"ל שכונת המילה 'ועשה בצלאל' היא לשון עתיד, והוא"ו מהפכת מהעבר לעתיד, ופסוק זה באמת שייך לסוף הפרק הקודם, ובטעות העמידהו בראש הפרק החדש, והפרק צריך להתחיל בפסוק "ויקרא משה אל בצלאל", ואף באונקלוס יש טעות סופר וצריך לומר 'ועבד בצלאל' ולא 'ועבד', וראיה מתרגום יונתן בן עוזיאל שכך מנוקד.

ומסופר, שפעם בש"ק פ' ויקהל, קרא אחד מבני ביתו של המוהרי"ל דיסקין את הפרשה שמו"ת, והוא צוהו לשוב ולקרוא בתרגום בנקוד 'ועבד'. וראיה לדבריו

להיות מלא בחכמה ותבונה אבל לא ידע להכריע בהלכה, דלפסוק הלכה ולקחת בחשבון את כל הדברים צריך הבנה מיוחדת.

והוסיף: שה'עולם' אומר שבכדי לפסוק הלכה צריך לדעת גם את החלק החמישי שבשו"ע והוא איך להתנהג עם אנשים, אבל בהמשך השנים למד גם את החלק השישי שבשו"ע והוא איך להתנהג עם כאלו שאינם אנשים ...

הגריד"א שליט"א אמר: יש לפרש "וימלא" עפ"י הרמב"ם [סוף הל' איסו"ב] שאין מחשבת של עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, לכן היה צריך למלאות את לבו חכמה, כדי שלא יהיה מקום לדברים אחרים, ואז משמר החכמה בלב. ללמדנו שהשראת השכינה באה ע"י מילוי חכמה שאז עביד קן בליבה להקב"ה.

לחשוב מחשבות לעשות וגו': (לה לב)

הרה"ק רבי מנחם מענדיל מווישווא זי"ע אמר: ידוע מספה"ק "קדושת לוי" בשם הרמב"ן על הכתוב: 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ', דמי שיש לו מחשבה טובה צריך לו עוד כלי מעשה של מצוה לקיימה והיינו אם תעירו את האהבה לה', עד שתחפץ - שתכניסו אותה לחפץ היינו לכלי. וזה יש לפרש בפר' ויקהל: "לחשוב מחשבות לעשות" דאם חושבים מחשבה טובה צריכים לעשות.

הרה"ק רמ"ש מבאיאן זי"ע היה מרגלא בפומיה: יהודי צריך תמיד שיהיו לו מחשבות טובות שידע מה לעשות בממון שחננו השי"ת.

ולהורת נתן בלבן הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן: (לה לד)

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: ללמדך, כי אפילו מי שיש לו חכמת לב, מ"מ עדיין אינו זוכה ללמד לאחרים. זה שאנו אומרים בברכות יוצר "ותן בלבנו ללמוד וללמד" - שכן 'ללמוד' אינו 'ללמד', ויש שזוכה ללמוד אך אינו זוכה ללמד.

ברש"י: משבט דן, מן הירודין שבשבטים, מבני השפחות, והשווהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, לקיים מה שנאמר 'ולא נכר שוע לפני דל'.

מרש"י במכות שכתב וז"ל: לשון צווי כמו 'ועשה בצלאל'. והיינו כנ"ל.

אומר ה"בית הלוי" מבריסק זצ"ל: רבים מתקשים כאן, מה ראתה התורה לשוב ולחזור על פרטי עשיית המשכן, לאחר שבפרשיות תרומה ותצוה האריכה התורה רבות בפרטי המשכן ומדותיו, ומה נצרכה הישנות המקראות אף בעשיית המשכן?

ונראה לתרץ, דהנה דנו חז"ל בגמרא [בכורות ז:] אם אפשר לצמצם או לאו, והיינו אם בכוחו של אדם לצמצם באופן מדוייק לפי מידה שניתנה לו, ומייתי ראייה מבניית המשכן והכלים שאפשר לצמצם, שהרי הם נבנו לפי מידות שנתן הקב"ה למשה, וכמפורט בתורה, ומכאן שאפשר לצמצם בידי אדם, ודוחה הגמרא, שיתכן ואין אדם יכול לצמצם, והצווי שציוה הקב"ה את משה במידות הכלים, לא הייתה כוונתו אלא שיעשו ככל שביכולתם של משה והאנשים העושים במלאכת הקודש, ובכך יצאו ידי חובת דינם.

הרי נמצא שאין הדיוק מעכב בקיומה של המצוה, ועלינו לצמצם ככל שבידינו, ומשום כך חזרה התורה ושנתה את המידות בפרשת ויקהל בכל פרט ופרט, ללמד כי עלה בידם לעשות הכל בדיוק ובצמצום, וכפי שנצטוו בתחילה כן עשו בעת הקמת המשכן בפועל.

במדרש: אפילו 'בבהמה' נתן חכמה. [ש"ר מח ג]. מפרש ה"כתב סופר" זצ"ל: בהקדם דברי חז"ל טוו את העיזים – היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העיזים היו טווין אותם. והנה, דבר זה בוודאי קשה עד למאד, לטוות על גבי בהמה, אשר בעל כרחו מתנועעת ודוחפת ומבטלה ממלאכה, וגם יש בזה צער בעלי חיים.

אלא כי נתן ה' חכמה בבהמה, שתתרצה לכך. כדרך שמצינו בעגל שרץ אחר רבינו הקדוש [ב"מ פה:], וז"ש המדרש: 'אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה' – אפילו "בבהמה" נתן חכמה שתתרצה שיטוו על גבה.

ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשת אתה: (לו ב)

ב"לקוטי פנינים" שואל: הרי כבר הכריז משה "כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'", וכן "כל חכם לב בכס יבואו ויעשו", והנה נדיבי הלב לא חיכו שיחזור משה ויזמנים

במיוחד אלא "ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו", מעצמם הביאו. ולמה לא באו גם חכמי הלב עם הקריאה הראשונה לעשות במלאכה, אלא המתינו עד שיחזור משה ויקראם במיוחד? ההסבר הוא: "חכם לב" אמיתי אינו רואה עצמו חכם, לא ידעו איפוא החכמי לב שהכוונה להם, והיה צורך להזמין במיוחד.

הרה"ק רבי אהרן מקרלין אומר: חכמה בלי לב היא אין ואפס ...

ויקחו מלפני משה את כל התרומה וגו' והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר: (לו ג)

ה"אגרא דכלה" מדייק מדוע לא כתוב 'מאת משה' אלא 'מלפני'? אלא להורות, שקודם לקיחתן היו מסבבים שתבוא כל נדבה ונדבה כנגד "פני משה" שיסתכל בנדבה ההיא, בכדי שתשרה בה כח הדעת דמשה, ויהיו עושי המלאכה עושים בדעת וחפץ ד' בידם יצליח.

ה"פנינים יקרים" מביא בשם הגאון ה"ברוך טעם" זצ"ל: לפי פשוטו של מקרא נראה ש'והם הביאו' מדבר רק בעושי המלאכה, ותמוה שלא נאמר מה הביאו? רק הדין הוא שפועל יוצא ואוכל מזמנו של בעל הבית, אבל עושי המשכן השכימו בבוקר בבוקר לעבודה כדי להשלים מה שיפסיקו בשעת האכילה. וזה – "והם" נוטריקון: העושי מלאכה, הביאו אליו בבוקר בבוקר, נדבתם היתה השכמת הבוקר, כל בוקר.

שואל ה"מעדני מלך": מדוע הביאו דוקא בכל בוקר הנדבה שלהם?

ונראה לי, דהנה אחז"ל [ב"ק צד:] אם יש בידך ח"ו גזל רבים תעשה מזה צורכי רבים, א"כ היו יכולים לחשדם שמי שהיה בידו איזה גזילה של רבים, נתן זאת לנדבת המשכן כדי שיוכל לקיים 'והשיב את הגזילה', ובנדבה כזו לא היה רצון הבורא, כי הזהיר אותם 'קחו מאתכם תרומה לה', 'מאתכם – דוקא, שלא יהיה בהם שום חשש גזל, רק מיגיע כפים לבד ולא אפילו ספק גזל. והנה אי' בסנהדרין [ז:] עה"פ 'דינו לבוקר משפט' – וכי בבוקר דנין וכל היום אין דנין, אלא אם ברור לך הדבר כבוקר אמור ואם לאו אל תאמר, ע"ש. נמצא דתיבת 'בוקר' מרמזת על דבר ברור. וזו כוונת הכתוב כאן 'והם הביאו אליו נדבה' 'בבוקר בבוקר' – פירוש, שהיה ברור

ומיד נמנעו מלהביא, ואילו בני ישראל המשיכו להביא נדבתם, שמא תאמר שעתה חסרה היתה נדבת הערב רב? מסיים הכתוב ואומר: 'והמלאכה היתה דים', ונדבת הערב רב לא היתה חסרה...

הגאון רבי שמעון סופר מקראקא זצ"ל אמר: שזה הדרך אצל רוב בני אדם, שכשיכלא הגשם – היינו ששפע הפרנסה מתמעט – אזי 'ויכלא העם', דבר ראשון מפסיקים לתת צדקה ...

בספר "שפתי צדיקים" כתב: יש להקשות והלא התשובה אינה מעין השאלה, כי הם אמרו למשה 'מרבית העם להביא', והוא ציוה להכריז שלא יעשו עוד מלאכה, והיה לו להכריז שלא יביאו עוד?

ותירץ הרה"ק ה"א"והב ישראל" זי"ע: כי מצינו בכל נדבות המשכן נאמר 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', והטעם כי לא ציוה הקב"ה לקבל נדבה מאיש כילי וקמצן שנותן בעל כרחו ולבו בל עמו, רק מנדיבי לב, כי מי שהוא נדיב לב כל מה שהוא נותן הוא נחשב בעיניו למעט, ורצונו ליתן עוד יותר לפי ערך נדיבותו על קדושת המשכן, על דרך משל מי שהיה לו כבר נדבה ונתנו על מלאכת המשכן, היה אומר בלבו מה זה שנתתי, מי יתן והיה לי עשרה ככרים והייתי נותן את כולם על המצוה הגדולה הזאת שאין לה שיעור וערך, והנה אתערותא דלבא הזאת היה נחשב לפני הקב"ה יותר מן גוף הנדבה. וזה גרמו בצלאל ואהליאב בגודל צדקתם שבלבם, שתיכף ששמעו הנדיבים את קול הפטיש של בצלאל ושל כל עושי המלאכה, לא היו יכולים להתאפק מלהביא עוד נדבה בבוקר בבוקר, כי היה חביב עליהם המצוה בשעתה. וזה שמשה רבינו הבין זאת בשכלו הקדוש שלא יועיל להם שום הכרזה כל זמן שישמעו את קול הפטיש, לכן ציוה להכריז שלא 'יעשו' עוד מלאכה לעבודת הקודש, וממילא לא יביאו עוד נדבות.

ה"שפתי אמת" זי"ע גם מקשה על כך מדוע האריכה התורה כל כך בעניין זה? ונראה, כי הנה בשפע הרצון לעבודת ה' יש חשש של סטיות ושל פניות אישיות. ועבודת המשכן צריך היה שתהיה כולה על טהרת הקודש בלי כל פגם. והנה, כאשר ראו הצדיקים והחכמים כי גברה ההתנדבות יותר מן הראוי, חששו

להם כבוקר שהנדבה שלהם היתה בלי שום תערובת ספק גזל ח"ו, כי זאת לא הביאו כלל.

ויאמרו אל משה מרבית העם להביא מדי העבודה למלאכה אשר צוה ה' וגו': (לו ה)

אומר הרה"ק ה"מי השילוח" זי"ע: יש להבין את ההלל על נדיבותם של ישראל החוזרת ונשנית כמה פעמים. ומה החידוש בזה? ומי לא היה נותן את כל הון ביתו במצות ה' ובפרט לבניין בית המקדש?

אלא אין האדם יודע, מבין ומכיר את שורש לבו אם הוא נדיב באמת. וזאת הבחינה: כרגיל, כשאדם נתבע בפעם הראשונה לנדב לאיזו דבר מצוה, הוא יכול לתת בהתלהבות, אבל לאחר שהתרגל כמה פעמים למצוה זו אין לו כבר אותו הלהט. וזה סימן שאין הוא נדיב בשורשו, כי אלמלא כך לא היתה נפסקת אצלו החמימות והנדיבות. וכאן היה רצון ה' שינדבו משורש נקודת לבם, מתוך חשק חזק. ולכן הירבה העם להביא, פעם אחר פעם, כאילו הוא מורגל בנדבת לב, ברצון ובלהט, ועל זה ההתפארות.

ויצו משה ויעברו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא: (לו ו)

הבעל הטורים מביא ויכלא ב' במסורה. הכא, ואידך, ויכלא הגשם. וי"ל הכוונה ע"ד אחז"ל 'עשר בשביל שתתעשר', כי בזכות נתינת צדקות ומעשרות זוכין לשפע עושר והצלחה. וזהו, 'ויכלא העם מהביא', דאם נמנעים מלהביא נדבות הלב תרומת ה', אז 'ויכלא הגשם', שנפסקין עי"ז ח"ו ההשפעות טובות הנקראים מים וגשם.

ה"שפתי כהן" זצ"ל כותב: ששמע לפרש שבאו חכמי הלב אל משרע"ה ואמרו לו בלחישה: 'מרבית העם להביא' וגו', וידוע שכל מקום שבו נאמר 'העם' – הכוונה לערב רב [כדאי' בזה"ק ח"ב מה:], והואיל וקדושת המשכן תלויה היתה בטהרת הלב של המביאים, והערב רב לא הביאו אלא כדי להתפאר ולהתייחר, חששו חכמי הלב אומני המשכן לדרגת קדושתו. מה עשה משר"ר כדי שלא לעורר קטטה ולהפיח מדנים, העביר הקול במחנה לאמר: 'איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה', והתוצאה המיידית היתה 'ויכלא העם מהביא', הערב רב שמעו שפטורים הם,

ב"חמדת צבי" מתרץ למה לא הכריזו בפשטות שלא יביאו עוד נדבה למשכן, לפימש"כ ה"בעל הטורים" שם שהיה ברכה במעשה ידיהם, ואסור לצעוק על ברכה, כמו שאי' [בלבוש או"ח סי' קי"ד סג"ק] שאל יכריזו שלא לומר משיב הרוח ומוריד הגשם כי אין צועקין על הברכה, לכן הכריזו שלא יטריחו לעשות מלאכה.

אומר הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל: בעצם לא היה צורך להכריז שלא יביאו, כי יכולים היו להביא, ומה שישאר אפשר לעשות ממנו למצוה אחרת, אלא שהדין הוא [יו"ד רנט], שישראל שנדב דבר לביהכנ"ס מותר לשנותו למצוה אחרת אבל נכרי שנדב לביהכנ"ס אסור לשנותו למצוה אחרת, והנה כאן – כיון שהיו גם הערב רב, הכריז משה בגללם: 'איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש', שידעו שמעתה כל המביא נדבה לא תהיה למטרת הקמת המשכן, אלא למצוה אחרת, 'ויכלא העם' – הערב רב – 'מהביא' כי לא רצו לתת למטרה אחרת.

כתב הרה"ק ה"מאמר מרדכי" מנדבורנה זי"ע: 'העם' רומז על המוני עם 'להביא' לשון התלהבות. פירוש [מרבית העם להביא] שהעם פשוטי הערך נראה להם שהם מרבים תורה ומצוות בהתלהבות, וסוברים שהם עובדי ה', אבל באמת אינם מזוככים כראוי, ולא זו הדרך, כי יראים את עצמם ואוהבים את עצמם, וכך בכל המצות, ואין זה התלהבות הקדושה, 'בלתי לה' לבדו'.

וזוהו 'מדי' לשון 'די' העבודה למלאכה [אשר צוה ה' לעשות אותה], פירוש, שעוד הם מפסיקים ומכבים אור הקדושה, שאין ממשיכין ע"י העבודה.

ולזה 'ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה' פירוש, 'עוד' הוא לשון ריבוי, היינו שנדמה להם שהם מרבים התורה ומצוות ובאמת לא התחילו עדיין, 'אל יעשו עוד' ה'עוד' זה לתרומת הקודש, ואדרבה מוטב להם לחשות, ושיכנע לבם זה ליראה את ה', ולא שידמה להם שהם עובדי ה', ומגשמים את עצמם מלא קומתם בתאות הגשמיות. וכאשר מש"ר ע"ה האיר את עיניהם להסיר טעותם, אז 'ויכלא העם מהביא', אך הביטו אחרי משה והחכמים בהכנעה ובבושה, וזהו עיקר פרי האדם החפץ ללכת בדרכי ה'.

שיתערב בה איזה שמץ של רצון שלא לשם שמים, באו והודיעו למשה.

ומובא בשם הבעש"ט הק' זי"ע: שאדם צריך לראות כי בכל עבודת ה' יגיע לידי יראה ובושה. אחרי גמר העבודה בא האדם לידי גאווה, אלא שהוא נרתע לאחוריו בחושבו לפני מי הוא עומד ובשביל מי הוא עובד, והוא מפסיק באמצע. דבר זה כשלעצמו הוא תיקון המעשה. וזה – 'ויכלא העם מהביא' שמנעו עצמם מריבוי העבודה. ובה תיקנו שלא תתקלקל נדבת לבם על ידי ההתפשטות היתירה.

ואא"ז – ה"חידושי הרי"ם" זי"ע – פירש הפסוק בשיר השירים: 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב', שנדיבות הרצון צריכה מנעול ושמירה, שלא יתפשט הרצון והחשק לתחומים אחרים. וזה פירוש המשנה: משמיעין על השקלים ועל הכלאיים, שלא יתערבו רצונות אחרים – כלאיים – ברצון הנדבה – שקלים. גם פירוש כלאיים, מלשון 'ויכלא העם', בחינת המניעה שצריכה להיות במצות הנדבה. וזה "העשיר לא ירבה". בעל הנדיבות צריך היה לצמצמה ברצון המקום.

שואל הרה"ק המוהר"י מבעלזא זי"ע: מה היה איכפת למשה שהעם מרבים להביא, מוטב שירבו מאשר שימעטו והעודף ישאר לבדק הבית?

וי"ל, שמעשה המשכן היה כדי לכפר על חטא העגל, וא"כ היו כולם בעלי תשובה, ואם מרבים בתשובה יותר מהצורך עלולים לקלקל ח"ו, ועל כן צריך לשאול מחכם כיצד ואיך לעשות תשובה.

וזה הפירוש 'מרבים העם להביא' – שחכמי הלב הרגישו שהעם עושים תשובה יותר מהצורך, והודיעו על כך למש"ר, והוא באמת הורה שלא יעשו עוד מלאכה.

הרה"ק המהר"ש מבעלזא זי"ע שואל: הרי הכריזו רק שלא יעשו עוד מלאכה ולמה פסק העם מלהביא התרומות והנדבות? ולמה לא הכריזו "איש ואשה אל יביאו עוד את תרומת הקודש"?

רק ההסבר הוא: שכל זמן שעוסקים במלאכת הקודש, גוברות התשוקה וההתלהבות ושום הכרזה להפסקת התרומות לא היתה מועילה. רק כאשר הפסיקו בעשיית המלאכה פסקו מהם החשק וההתלהבות, - ממילא "ויכלא העם מהביא".

כלומר אף שהיו עושין מלאכה מועטת בלבד, הספיקה להם לכל צורת הפרנסה, כי מתוך שחסידיהם הם מלאכתן מתברכת, והותר "אותיות תור"ה, רצ"ל גם תורתם היתה משתמרת והיה די להם במה שלמדו.

הרה"ק ה"באר מים חיים" זי"ע מתרץ: שאפשר לומר כי זהו מכבוד השי"ת להביא יותר ממה שצריך למלאכה, ולא בצמצום בדיוק מה שנצרך ולא יותר, וא"כ גם הותר יש בו צורך, ליפות המצוות להראות חשק ואהבת המצוה, ושפיר כתיב 'ודים'.

הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זי"ע אומר: המלאכה הספיקה להקמת המשכן, וגם "והותר" נשאר ממנה רושם גם לזמן הזה, ובכל עת שמעשינו יהיו רצויים לפני השם, ישכון בתוכנו וישרה עלינו את ההשראה של אז.

הרה"ק ה"בית אברהם" מסלונים זי"ע מתרץ: אכן האמת שכבר היה בנדבות הרבה מיותר, אלא שהקב"ה ריחם על אלה שהביאו תרומתם ונמצא שכבר לא יהיה להם חלק במשכן, ועשה נס שיהיה 'דים' ונכנסה תרומת כולם במלאכת המשכן.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע תירץ, וי"ל דאיתא שבצלאל ידע מחשבות התורמים, היו אנשים שתרמו בכדי שיהיה מספיק לבניית המשכן אך היו אנשים שתרמו 'והותר' היינו אפילו שהיה מספיק תרמו מפני ציווי הקב"ה.

עו"א בשם השל"ה וגם איתא ב"תולדות יעקב יוסף" מענין זה, שכאשר נותנים בלב שלם הרי זה מתרבה ונהיה הותר, שהצורך למלאכת המשכן היה רב מאוד יותר מהנמצא, וסיבת הברכה היתה מצד נדבת הלב, היינו שכאשר איש אחד הביא חתיכה זהב בלב טוב, והיה מצטער על שלא היה בידו יותר, והיה מתאוה ליתן בכפליים רק שלא היה בידו, ה' היודע מחשבות צירף מחשבתו הטובה למעשה, שלח הברכה במה שנתן שנעשה בכפל, דהיינו בסך שהיה מתאוה בנדבת לבו אף שלא היה בפועל, וזהו כאשר נותן די כפי יכולתו נהיה והותר היינו שמתרבה עד שנשלם כפי הצורך. [=] וזה אולי רמז למצ'ינג מן התורה....]

כתב בספר "נחל אליהו": מפסוק זה למדו חז"ל על איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ואין חיוב הוצאה אלא בעקירת חפץ שהיה מונח על מקום רחב לפחות ד' טפחים על ד' טפחים, והניח אותו על מקום בעל שיעור כזה. וזה מרומז בטעמי המקרא של תחילת פסוק זה, שהם מונח רביעי, זרקא, ושוב מונח רביעי, לרמז כי אין אדם חייב בהוצאה, אלא אם כן היה מונח החפץ על מקום של ארבעה טפחים, ואחר כך זרקו והניחו שוב על מקום של ארבעה טפחים, ולזה מרמזים הטעמים מונח רביעי לפני הזרקא שהיא ההנחה, ומונח רביעי אחריה.

והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר: (לו ז)

שואלים המפרשים: לכאורה סתירה יש כאן: "דים" משמע מספיק כדי לעשות את הדבר, "והותר" משמע שהיה יותר מכפי הצורך?

ואומרים בשם צדיקים: כי ב"דים" בלבד לא היה סגי. לו היו התרומות למשכן בדיוק באותה מידה שהיה צריך, לא היה מספיק, כי העיקר היה חסר – השראת השכינה. כי כל אחד היה מתגאה והיה מתפאר בלבו: אני השלמתי את הבנין, בלי תרומתי אי אפשר היה להקים את המשכן. ו"תועבת ה' כל גבה לב". ואין הקב"ה משרה שכינתו על גאוותנים, "אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד". אבל כשהיה "והותר", יותר מכפי הצורך, ונשארו תרומות שלא השתמשו בהן, כל אחד

לבו נשבר בקרבו, אולי תרומתי נשארה מבחוץ ואין לי חלק במשכן ה'. דבר זה גרם ממילא להשראת השכינה, "את דכא אשכון". יוצא כי ה"והותר" השלים, ביצר וחיצק את ה"דים". על ידי "והותר" היה בדיוק מה שהיה צריך.

הרה"ק ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע מתרץ בדרך רמז, עפי"מ דאיתא בגמרא: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים, והקשה הגמ' א"כ תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית, אלא מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת.

וזה מרמז הכתוב כאן, 'והמלאכה היתה דים לכל המלאכה', רצ"ל מלאכת עבודת הקודש, היינו התפילה שקרויה עבודה שבלב, היתה דים לצורך כל מלאכתם,

המלאכה עצמה, נעשו עושי המלאכה לחכמי לב.

וה"נחלת יהושע" מביא ששמע מהרה"ק ה"אוהב ישראל" זי"ע מאפטא בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לפרש: שחכמי ישראל הכניסו "לב" לתוך האנשים העושים במלאכה, שידעו איך לעשות המלאכה בהתעוררות ובהרגשת הלב, וזהו שאמר הכתוב 'ויעשו כל חכם' – היינו שחכמי ישראל פעלו ועשו להכניס לב בעושי המלאכה'.

מקבילות הלולאות אחת אל אחת: (לו יב)

הרה"ק רבי ישראל מרז'ין זי"ע אמר: מקבילות היו כל הלולאות שוות ומקבילות, לא היה שום הבדל והפרש בין הלולאות, וזה מלמדנו שכאשר באים ומתאספים יחד בני ישראל בבית המדרש לתפלה לפני השי"ת, אזי כולם שווים לפניו באותה שעה במדריגה אחת.

והיו תואמים מלמטה ויחדיו יהיו תמים על ראשו: (לו

כט)

הרה"ק מפינסק קארלין זי"ע פירש: היינו כשלמטה נהיה בתמימות אז 'ויחדיו יהיו תמים על ראשו' היינו שבשמים ג"כ יתנהגו עמנו בתמימות, מדה כנגד מדה. ודפח"ח.

ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה:

(לו ל)

וימלא אותו וגו' לעשות בזהב בכסף ובנחושת: (לו

לב)

ולהורת נתן בלבו הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן:

(לו לד)

שואל ה"צרור המור": מדוע פירט הכתוב מאיזה שבט באו? ונראה לומר, דהתורה הדגישה בזה שלפני הקב"ה כל ישראל שווים, ואין שבט המרובה באוכלוסין חשוב ביותר מן השבט שאנשיו מועטין המה. ולזה נעשה המשכן ע"י בצלאל שבט משבט יהודה אשר מספר האנשים שבשבט זה היה הגדול ביותר מכל השבטים, 'ואתו אהליאב' משבט דן שהיה השבט עם האוכלוסין מועטים משאר השבטים. וכן בביהמ"ק השתתף בבנינו שלמה המלך משבט יהודה – ואתו חירם משבט דן, להראות כענין הנ"ל.

אומר ה"משך חכמה": הטעם מדוע בחר ה' דווקא בו,

עו"א: העולם תמהים ה"ז תרתי דסתרי, 'דים' משמע שיש די כפי הצורך 'והותר' – משמע שיש עוד יותר מהצורך, וי"ל יפ"י מה שתירצנו קושית הרמב"ן שנשאו לבו היינו שנשא והגביה את הלב להש"י, שמוסר כל רצונו להש"י ומקדש את הרשות, קדש עצמך במותר לך, ומבטל כל התאוות השוכנות בקרבך, ולפי"ז י"ל דוהותר הוא לשון היתר (והותר אותיות תורה, שמקדש ומבטל כל ההיתר לתורה), על ידי בחינה זו דוהותר נעשה דים, שע"ז יכול להקים המשכן.

שואל ה"זכרון שמואל": לכאורה לא היה צריך לומר אלא 'והותר', וממילא היינו יודעים שהמלאכה היתה 'דים'?

ונראה לפרש, בהקדם דברי התנא [אבות פ"ד מ"א]: איזהו עשיר – השמח בחלקו. והוא לכאורה מחוסר הבנה, שהרי אם יהיה כל רכושו של אדם שני זהובים וישמח בהם – הלזה עשיר יקרא, הלא אינו אלא עני שבעניים.

אמנם ביאור הדברים הוא: איזהו עשיר – מי הוא הזוכה להיות עשיר, השמח בחלקו – אם כשיש לו מעט הוא שמח בחלקו ומקבל הכל באהבה באמרו שאינו כדאי לקבל יותר, או אז נתן לו הקב"ה די והותר וזוכה להתעשר.

זה כוונת הכתוב: 'והמלאכה היתה דים' – מאחר שאמרו שיש להם די וקבלו הכל באהבה, באמרם שאינם ראויים לקבל יותר, בזכות זה השפיע להם הקב"ה ברכה בתלאכתם: לעשות אותה 'והותר' – שהייתה הברכה מצויה במעשה ידיהם והיה להם די והותר.

בדרך חידוד: מדוע אצל המשכן שהיה צורך בהרבה נאמר – 'והותר', שנשאר יותר מכפי הצורך, ואולם אצל העגל, שבודאי לא היה צורך בהרבה זהב לעגל אחד לא נזכר בשום

מקום שנשאר מן הזהב שהביאו לצורך זה? ההסבר הוא: אצל המשכן היה משה רבינו ה"גבאי" ולא הלכה אף פרוטה לאיבוד. אצל העגל התעסקו מתקני עולם ועסקנים, ואצל כאלה אין מקום ל"והותר"....

ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה וגו': (לו ח)

ה"אור החיים" הק' זי"ע מקשה שיש להבין ייתור הלשון 'בעושי המלאכה' – ומבאר שעל ידי עשיית

לפחד והכסף שלך הולך למטרה זו. ואלו שנותנים לא כ"כ בלב שלם זה הולך לסוסים וכו'.

יעש מסך לפתח האהל וגו' ואת עמודיו חמשה ואת ויהם וצפה ראשיהם וגו': (לו לח)

וכן בעמודי החצר כתיב (לקמן לח יז) שציפוי ראשיהם כסף. שואל הגריד"א שליט"א, למה כתיב דוקא הכא שציפוי את ראשיהם, והרי בפרשת תרומה נאמר סתם לצפותם זהב משמע כל העמוד, ועוד וכי ציפו רק את ראשיהם ולא את כל העמוד?

וי"ל דבדאי שציפוי כל העמוד בפני עצמו היה עם זהב כדכתיב בפרשת תרומה, אלא שאר העמודים לא ציפו את ראשיהם [דהיינו מעל העמוד] מכיון שהיריעות היו מעליהם לא הצטרכו לצפות, אולם עמודי החצר וכן עמודי הפתח לא היו יריעות מעליהן נמצא שהיו מגולין ולכן ציפו אותם.

יעש בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וגו': (לז א)

שואל ה"משך חכמה": למה נאמר רק בעשיית הארון 'יעש בצלאל' ולא ביתר הכלים? כי שאר הכלים עשו גם אחרים בבית המקדש, וכן בבית שני ולעתיד. אבל ארון נעשה רק אחד, זה שעשה בצלאל ומשנגז לא עשו אחר. כי אין עושים לוחות אחרים, ולכן נאמר רק אצל הארון 'יעש בצלאל את הארון'.

במדרש: לפי שנתן נפשו עליו נקרא על שמו: ולכאורה היכן נאמר שמסר נפשו על הארון? ולמה מסר נפשו על הארון יותר מאשר על כל כלי המשכן?

אומר הגאון רבי יהושע'לי מקוטנא זצוק"ל: איתא במדרש: בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה המשכן בא ואמר לבצלאל. אמר לו: מה המשכן הזה, אמר לו: שישרה הקב"ה שכנינו בתוכו ומלמד לישראל תורה. אמר לו בצלאל: והיכן התורה ניתנה, אמר לו: משאנו עושים את המשכן אנו עושים את הארון. אמר לו: רבינו משה! אין כבודה של תורה בכך, אלא אנו עושים את הארון ואחר כך המשכן, והסכים הקב"ה עמו. אם כן סיכן עצמו להיות מורה הלכה בפני רבו, וזה שנתן נפשו עליו שבעשיית הארון.

כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה וגו': (לז ז)

מפני שחור מסר את נפשו אצל העגל, ושבת יהודה נכנסו לים במסירות נפש כמ"ש בסוטה [לו.], והחקירה מונעת את החוקר מלמסרו נפשו על קידוש השם, כמו שהעיד יעב"ץ החסיד שבגזירת השמד של ספרד החוקרים שהתחכמו באמונה המירו דתם, ופשוטי העם והנשים מסרו את נפשם על קדה"ש.

ולכן אומר הפסוק שבגלל זה שלא חקרו ולא התחכמו יותר מדאי, לכן וימלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת.

מסופר: שהגר"ח מוולוז'ין הסתכל פעם ברשימות התורמים לשיבתו וראה שאיזה יהודי מכפר רחוק נדב סכום של 100 רובל שהיה הון רב לטובת הישיבה והתפלא מאד. יום אחד בא אחד מן השלוחים להגר"ח וביקש ממנו שקשה לו ללכת רגלי, וקנו לו מכספי הישיבה סוס ועגלה, וכן מלבושים יפים ושיסע להביא כסף. הוא נסע לכפר ההוא לבקש מהכפרי ששוב יתרום, אבל הלה לא רק שלא רצה להוסיף – עוד כעס ואמר שהוא מתחרט על נתינתו בעבר וגירשו בבושת פנים. השליח נסע בחזרה וסיפר לגר"ח, ואז הגר"ח אמר: אם כך, אני אסע בעצמי לתהות על קנקנו לראות במה מדובר.

כשהגיע לכפר שאל את הכפרי על מה טענתו, והוא ענה שהוא מפחד שכספו הולך לקניית סוסים וכדו' ולא ללימוד התורה אשר זה רצונו העז, וענה לו הגר"ח: האם אתה יודע ללמוד? ענה לו רק חומש. אמר לו טוב, תביא חומש שמות, ופתח בפ' ויקהל, ושאל אותו: תגיד לי אם יהיה בחור שלמד את מקצוע החייטות והוא חייט מיוחד, אבל יום אחד החליט שנפשו חשקה בתורה וילמד עד שיגיע לדרגת הוראה ונהיה רב וחשוב בישראל, האם יעלה על הדעת שמישהו ישלח לו איגרת לכבוד הרב החייט הטוב הגאון וכו' ??? הלא לשחוק ייחשב, ואם כן הרי על בצלאל אמרו חז"ל שהיה יודע לצרף אותיות עד כדי כך עלתה מעלתו, ומדוע התורה ציינה אותו רק שידע להיות צורף טוב של זהב כסף ונחושת, וכי זו מעלתו?

אלא, בנדבת המשכן היו צדיקים שנתנו בכל לבם ונפשם וכאלה שפחות, וזה ידע בצלאל לעשות מהזהב וכו' מה שהצדיקים גמורים נתנו – לעשות ארון קודש וכו', וכך כל אחד לפי נדיבות לבו. וכמו כן אתה, שהינך נודב לישיבה בכל לב ולמען התורה הק' אין לך מה

אומר הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע: לכן עשו את הכיור מן המראות הצובאות – כי הכהנים לפני שניגשו להקריב על המזבח היו חייבים ליטול את ידיהם ורגליהם מן הכיור. יסתכלו איפה במראה ויראו את פניהם, וידעו שמתכוונים גם להם. שיגשו להקריב את הקרבנות מתוך נקיון כפים ולא יתגאו. "אל תבואני רגל גאוה".

בספר "משיבת נפש" כתב הטעם מדוע נעשה הכיור ממראות הצובאות, והוא כדי שיסתכלו הכהנים בהם בבואם אל אהל מועד ורוחצים בכיור, ויראו במראות שלא ימצא רבב או דבר מגונה על בגדיהם, לקיים הפסוק: 'הכון לקראת אלקיך ישראל'.

שבת שקלים

הרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע היה רגיל לומר: שהוא כוסף ומצפה עד מאד לד' פרשיות שבהם הוא מתראה עם השי"ת.

"בדברי אמת" מהרבי מלובלין זי"ע על המשנה [שקלים א א]: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, בט"ו בו קורין את המגילה בכרכין. ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וכו', ויוצאין אף על הכלאים. דבהגיע חודש אדר יש להשמיע "על השקלים", פירוש שמתריעין על אותן שרוצים רק לקבל ולא לתת לאחרים. "ועל הכלאים", היינו על עירוב הכוחות של הטוב והרע שבליבו של אדם, ובט"ו בו "יוצאין אף על הכלאים", פי' שצריך האדם לצאת באף ובחימה על הכלאים, היינו העירוב טוב ורע שבקרבו, ולמאוס בכל דבר שהוא היפך הקדושה, וכאשר איש יהודי מדבר ומבקש מהשי"ת לשלחו לחופש מכוחות הרע שבו ומהמים הזידונים שהם רבים ואדירים, הרי מיום ליום יראה שהוא מואס יותר ברע, ועי"ז הוא בונה סביבו חומה של יר"ש, והנה הוא נעשה מוקף חומה, וזהו שבט"ו באדר קורין את המגילה בכרכין המוקפין חומה, היינו חומת יר"ש, וזוהי החומה סביבות המידות הטובות והכוחות הטובים שיש בקרבו, כדוגמת המשכן שומר על הכלים. ובעת הזאת יש לצאת באף ובחימה על כל הכוחות והנטיית הרעות שבו ולמאוס בהם, ולא

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מצאנו: כשהייתי פעם עם אאמו"ר זי"ע אצל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע, נתן הרבי לאאמו"ר זי"ע קצת יין לשתות, וא"ל אאמו"ר זי"ע שצריך לתת לו יותר כדי שיהיה לו שיעור לברכה אחרונה. ורמז לזה: 'כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה', כרו"ב אותיות ברו"ך, שצריך להקפיד שיאכלו כשיעור כדי שיוכלו לברך מלפניה ולאחריה.

יעש את הכלים וגו' זהב טהור: (לז טז)

גדולי ישראל ומרביצי התורה מדור לדור, אינם עושים את מלאכתם רק בהעברת הלימוד בלבד לתלמידיהם שומעי לקחם, אלא יוצרים אף את הכלים עצמם והופכים אותם לכלי קיבול ראויים כדי לצקת בהם את יסודות התורה על מנת שיעבירו אל הדורות הבאים. לא פעם עלה בידם של גדולי הדורות להפוך כלי חרס ופשוטי כלי עץ ל"זהב טהור", כאשר נטלו תלמידים בעלי כשרונות חלשים וחסרי ידע, והפכו אותם להיות גדולי תורה ויושבי על מדין, הנחמדים מזהב ומפז רב.

יעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הסמים טהור מעשה רקח: (לז כט)

קשה השינוי מ'קדש' ל'טהור'. ובספר "ביכורי אביב" כתב: דאיתא בגמרא מעילה: בונין בחול ואחר כך מקדישין כדי שלא יבואו לידי מעילה עיי"ש. והכי נמי בקטורת חיישין שמא בשעת עשיה יריח וימעל, ולכן עשאו בעזרה על טהרת הקודש ובחול ואחר כך הקדישו כמ"ש בכריתות. אבל שמן המשחה אי אפשר להדיט לעשות, ומש"ה כתיב ביה 'קודש' משום שנעשה בקודש.

יעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו וגו': (לח ח)

בשם המגיד הגדול ממזריטש זי"ע: כל אדם צריך להסתכל בחברו כמו באספקלריא המראה לאדם את צורתו, ולפי זה ידע מה לתקן. כך גם כשאדם רואה את חסרונות חברו, צריך הוא ללמוד מהם, מה עליו לתקן בו בעצמו. וזה ביאור המאמר: איזהו חכם הלומד מכל אדם. על כן כשהלכו הכהנים לרחוץ את ידיהם ורגליהם לפני העבודה צריכים היו גם לרחוץ את נפשם מכל חסרון, פניה ונגיעה, והיה הכיור העשוי במראות הצובאות, מזכיר להם כי כדי להכיר את חסרונות עצמו צריך האדם להסתכל במראות הצובאות של חברו.

לשולחן שלוש רגלים ואחת מהם נשברה והתקצרה, מוסיפים לרגל השבורה פיסת עץ כלשהי, כדי להאריכה לקו שווה עם שתי הרגלים האחרות.

אבל כאשר שתי רגלי השולחן נתקצרו, אין טעם לתקן שתי רגלים, אלא פשוט יותר לקצר את השלישית ולהשוות אותה

לחברותיה.

העולם עומד על שלוש רגלים – המשיך ה"נודע ביהודה" – תורה, עבודה, וגמילות חסדים. לאחר חורבן בית המקדש בטלה עבודת הקורבנות ונפגמה "רגל" העבודה, את החסרון הזה אנו מנסים 'לתקן' באמצעות עבודת התפילה, אבל אם גם ה'רגל' השלישית, זו הרומזת לגמילות חסדים, נתקצרה, משום שאין מקיימים את המצוה כהלכתה, הרי ששתי רגלים קצרות כבר, ולכן, במקום לתקן את שתיהן, פשוט יותר לקצר גם את הרגל השלישית – רגלה של התורה...

או אז הבינו עשירי פראג, שלא די לתת צדקה, אלא מחובתם להעניק לעניי העיר כפי יכולתיהם הכלכליות על מנת שחלילה, לא תתקצר רגל גמילות החסדים, ולא תחייב לקצר גם את רגל התורה, חלילה.

המהרש"ם מברעזן זצ"ל מעיד בספרו "תכלת מרדכי":

הגויים בעירו לחצו על בעלי המספרות לשרת אותם גם בשבת בבבל יום, כדי שיוכלו להסתפר מדי יום כהרגלם.

הספר הראשון שפתח את חנותו גרם מיד לשאר הספרים לפתוח את חנויותיהם בשל התחרות הגדולה שהיתה שם על הלקוחות.

כשנודע הדבר למהרש"ם הוא מיהר לקרוא לכולם, הסביר להם את חומרת האיסור ודרש מכולם להתחייב ולחתום על סגירת המספרה. למשמע בקשתו נענו הספרים ואמרו כי הם מוכנים לחתום בתנאי שתהיה זו

להיות ח"ו כפרוז בלי חומה ושמירה. "ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות", פי' שיש לתקן את הדרכים הקלוקלות "ואת הרחובות", היינו ללכת בדרכא אחרינא, ולשמור את העינים מכל משמר ולקדשם.

ה"חידושי הרי"ם" ז"ע אמר: ה"שקלים" הוא מלשון "שקיל" [לקח]. ופירש שבשבת שקלים "דארף מען זעך נעמען" [צריכים אנו לתפוס את עצמנו לעבודת השי"ת].

אמרות טהורות שנאמרו ע"י צדיקים ז"ע בעינים שונים:

דרכו של הבאבא סאלי ז"ע היתה לקבל שבת בעוד היום גדול, והיו מדליקים נרות בשעה מוקדמת מאד. פעם, כמה דקות לאחר שהרבנית הדליקה נרות, נזכרה ששכחה להניח מאכל מסויים על הפלטה. לא רצתה לשים את הסיר בעצמה, אך ביקשה מאחת העוזרות לעשות זאת.

כמה דקות לאחר מכן נתקל מישהו בתנור הגז, הסירים שהיו עליו נפלו ארצה בקול רעש גדול, כל מה שהיה בתוכם נשפך ולכלך את הריצפה, ועגמת הנפש היתה רבה. כשראה זאת הרב ז"ע אמר: "אין זה מקרה, זהו עונש מן השמים!" חקר ודרש, וגילה שהניחו אוכל על האש כמה דקות מעטות לאחר הדלקת הנרות. נענה ואמר: "הנה רצו להניח אוכל אחד – והפסידו את כל המאכלים" אין להתחכם, ברגע של קבלת השבת – אסורות כל המלאכות.

גבאי הצדקה דקהילת פראג המעטירה, פנו לרבים ה"נודע ביהודה" זצ"ל, וסיפרו לו שהעשירים הפחיתו את שיעור התרומה הכספית לקופת הקהל.

לשמע הדברים נאנח ה"נודע ביהודה" וסגר את הגמרא שהיתה מונחת לפניו.

הנוכחים התפלאו לפשר מעשהו, וה"נודע ביהודה" מיהר להסביר להם: דרך העולם היא, שכאשר יש

אמר להם הרבי:

"אשאל אתכם שאלה: במקום אחד אמרו חז"ל "מזלם של שנים עדיף", וכן נאמר 'טובים השנים מן האחד', לעומת זה נאמר "קדרה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא", איך מתיישבים המאמרים האלה?

אלא ההסבר פשוט: כל עוד השותפים פועלים מתוך אחדות, שורה עליהם ברכה גדולה, על זה נאמר 'טובים השנים', כשהם 'מן האחד' – מאוחדים. אולם אם זו 'קדירה של

שותפים' – הרוחת וגועשת, כי אז זה מצב לו מוצלח"...

מספר ר' חיים שפירא בספרו "עירתי מכורתי":

היה זה בשעה ששב לביתו משיבת ברנוביץ', ובדרכו נסע לבקר אצל דודתו, אחות אביו, שנישאה לרבי ירוחם פישל דן, שהיה חסיד גור מתלמידי ישיבת וולוז'ין והתמנה לרבה של העיירה החסידית קוסובו-לצקי, הסמוכה לסוקולוב ולסידלצה.

ביקור זה כרוך היה בהחלפת שלש רכבות, ובכל זאת לא ויתר ר' חיים על הזדמנות – ונסע. בהגיעו לשם הבחין שהגברים בעיירה נוהרים להביא לרב סכומי כסף, ואילו הנשים באות אל הרבנית ומביאות לה תכשיטים, זהב ויהלומים, והיא אינה מאמינה למראה עיניה ולוחשת לעצמה: בדיוק כמו בימי המשכן...

מה קורה כאן? – התעניין האחיין, ועד מהרה הסבירו לו שהוחלט לבנות בעיירה מקוה חדשה, וכל אנשי המקום התגייסו על מנת לאסוף כספים למטרה זו.

כשיצא עם דודתו הרבנית לראות את הבניה, הבחין בחסידים בעלי בתים כשהם סוחבים את הלבנים ומגישים אותם לטפסנים העובדים על הפיגומים.

התפלא ושאל: "האין לכם כסף כדי לשכור עובדים לסחיבת הלבנים?"

החלטה משותפת של כולם, וכך ימנעו 'בריחת' לקוחות לספרים אחרים.

לאחר משא ומתן קצר חתמו כולם, מלבד אחד – שהתעקש לסרב.

"אם הוא אינו חותם" – הצהירו הספרים למשמע ההתפתחויות – "כולנו מבטלים את חתימותינו!".

פנה המהרש"ם ואמר לספר הסרבן: "דע לך כי הרבה דרכים למקום... אפשרויות רבות ישנן ליושב בשמים לגרום לך להפסיק לעבוד... מה תעשה, למשל, אם תישבר ידך? במקרה כזה, תיאלץ לסגור את חנותך גם בימות החול...".

אולם גם דברים אלו נפלו על אזנים ערלות – והספר העקשן נותר בסירובו וגרם בכך לביטול כל החתימות ולפיזור האסיפה.

לא הספיקו הספרים ללכת מרחק רב, כשלתע, לנגד עיניהם הנדהמות, מעד הספר הסורר ושבר את ידו...

בהבדילו על הכוס במוצאי שבת, נוהג היה הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל מוילנה, לברך את ברכת מאורי האש על אור החשמל!

טעם הדבר מופיע בספר "זכור לדוד": מאחר שבתקופה זו החל החשמל להיות נפוץ על פני אירופה, ואנשים היו סבורים שאין כל בעיה בהדלקת חשמל בשבת, משום שאין בכך כל מלאכה, ביקש רבי חיים עוזר שהיה המנהיג של יהדות ליטא - להטמיע בתודעתם את העובדה שהחשמל הוא אש לכל דבר, ולכן בירך עליו "בורא מאורי האש".

סיפור כ"ק האדמו"ר מלעלוב שליט"א מב"פ:

שני שותפים, שפרץ סכסוך ביניהם, הגיעו אל הרה"ק המהר"ש מליובאביץ' זי"ע, וביקשו מהרבי שיפסוק מי מהם צודק.

"נרלה" [טפשוון] – ענתה הרבנית למשמע השאלה – "הם לא מוותרים על מצוה זו תמורת כל הון שבעולם!".

עדיין לא סיימה, ולפתע חלף על פניהם הדוד, כשהקפוטה שלו תחובה בחגורתו והוא דוחף מריצה מלאה במלט ... והדודה המשיכה ואמרה: לו היה הדוד יודע להניח לבנים, לא היו שוכרים אפילו מטפסים...

סיפורי השבוע

סיפור כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א:

לסבי הרה"ק המהר"י מבעלזא זי"ע היה בירושה ספר תהילים של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע. הרה"ק זי"ע העניקו במתנה לנכדו חביבו הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע. וכאשר היתה המלכות גוזרת גזירה על ישראל, היה הרה"ק המוהרי"ד זי"ע שואל ספר תהילים זה מבנו, והיה מתפלל בו עבור ביטול הגזירה.

פעם יצאה גזירה מאת המלכות של הרבנים צריכים להיות בקיאים בשפת המדינה, וללא כן לא תינתן להם רשות לכהן בתפקידם.

הרה"ק המהרי"ד זי"ע שאל את התהילים מבנו הרה"ק המהר"א זי"ע, וכשהתהילים בכיסו נסע לפעול אצל מושל המחוז לבטל את הגזירה. אתו עמו נסע העסקן המפורסם רבי דוד שרייבער זצ"ל – נשיא מחזיקי הדת, בדרך שאל רבי דוד להרה"ק זי"ע: "מה ידבר עם המושל?" והרה"ק זי"ע הראה לו על התהילים, כאומר: "נאמר שם תהילים".

בהגיעם לבית המושל, פגשו את שמעלקא הורביץ – אחד מגדולי המשכילים, שהיה כמה רגעים לפני כן אצל המושל כדי לפעול אצלו להוציא את הגזירה לפועל, והלה העז בנפשו לומר להרה"ק זי"ע: "אתם עולים כעת אל המושל לפעול לביטול הגזירה, לא יעזור לכם מאומה, כי הרגע הייתי אצלו ופעלתי אצלו להוציא את הגזירה לפועל, והגזירה כבר נגזרה, ואי-אפשר לבטלה".

נענה הרה"ק זי"ע: "יא, יא, אתה יורד ואנחנו עולים". כשנכנסו אל המושל, החלו לשטוח בפניו את בקשתם, ואולם, הוא טען לעומתם, שהרבנים צריכים להיות בעלי השכלה רחבה, ומה רע בכך שיהיו בקיאים בשפת המדינה?!

הרה"ק המוהרי"ד זי"ע השיב לו על כך: "אמשול לך משל, כאשר ירצה המושל לבנות רכבת, האם יזמין עבור בנייתה מומחים העוסקים בבניית רכבות או יזמין סנדלר שיבוא לבנות את הרכבת?! הרי התשובה פשוטה וברורה, והוא הדין בדין, כאשר מדברים בטובתם של הרבנים, צריכים לשאול את הרבנים עצמם, ולא את המשכיל שמעלקא הורביץ אשר אין לו יד ושם בדברים אלו".

אולם, גם אחר הדברים האלה, אמר המושל: "איני יכול לעשות מאומה, כי הגזירה כבר נגזרה".

ברם, הרה"ק זי"ע לא הרפה והמשיך לדבר עמו, ובאמצע שאל המושל את הרה"ק על רבי דוד: "מי הוא האיש שהגיע הנה עם הראבינער?! וענה הרה"ק זי"ע: "הוא נכדו של הרב מפוזנא הגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל".

המושל התפעל מאד מכך, וסיפר: "לסבי היה פעם משפט על עניין מסויים, וכבר כמעט נחרץ גורלו לרעה, ואז הציעו לו ידידיו לילך לבקש את ברכתו של הרב מפוזנא רבי עקיבא אייגר. בצר לו פנה אל הרב לבקש את ברכתו, והרב אמר לו: "אם תבטיח לי שלא תעשה צרות ליהודים, אלא אדרבה תעשה להם טובות, אז תינצל מהמשפט", סבי הבטיח לו כן, ויצא זכאי במשפט".

נענה הרה"ק זי"ע ואמר: "ישמעו אוזניך מה שפיר מדבר, הרי עבשיו אמרת לי, שכבר נגזרה הגזירה על סבך, ובכל זאת יצא זכאי ברגע האחרון, וא"כ גם אתה תוכל לבטל את הגזירה על אף שהיא כבר נגזרה".

מצאו הדברים חן בעיני המושל, והבטיח לבטל את הגזירה.

חלוש, למה לי לאמץ את מוחי ולשבור את גופי החליש בעמל התורה ועיון הספרים, הלא יודע אני משניות ודפי גמרא בעל פה, מעתה ואילך אחזור עליהם ואשנן אותו בניחותא! וכאשר קיבלתי החלטה זו בלבי, עזבני מאור עיני, כל זמן שעמלתי בתורה בעיני למרות חולשתי, שמר הקב"ה על מאור עיני, אך ברגע שהחלטתי להפסיק לאמץ את עיני, לא הייתי ראוי לאותו נס.

מסופר שהרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע התבטא ואמר: "על ידי שמש אחד נתישב לי קושיא אחת שהיה קשה לי תמיד..."

דהנה כתיב [בפרשתנו] 'ויבואו כל החכמים וגו' אל משה לאמר מרבים העם להביא וגו' ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא'. ולכאורה היו צריכים להכריז שלא יביאו, דהלא הקפידא הוא על שמרבים להביא, ולמה ציוה משה רבינו ע"ה להכריז שלא יעשו מלאכה?

אבל ע"י השמש דמתא נתיישב לי קושיא זו, והמעשה כן הוא:

פעם אחת בא השמש דמתא להקיצו לעמוד לסליחות, ודפק על הפתח ג' פעמים כנהוג, אח"כ שאלו: מדוע בדפיקה הראשונה הקיצותי תיכף, ופעלת בליבי התעוררות גדולה, ולבשתי את עצמי תיכף ומיד והלכתי בדריזות להקלויז, איזה כוונה כיוונת בדפיקות שלך?

השיב לו השמש: כוונת איני יודע כלל שאני הדיוט, וכן אבי ואבי אבי היו הדיוטים, רק מקובל אצלי מאבותי לומר בשלושת הדפיקות ג' שמות האבות הקדושים, אברהם יצחק יעקב, יותר איני יודע...

אז אמר הרה"ק: במעשה זה נתיישב לי הקושיא הנ"ל. דאם אמירת ג' תיבות האבות לבד שאמר השמש פעלו בליבי התעוררות גדול, כ"ש שע"י עשיית בצלאל במלאכת הקודש נתפעל בלב כל ישראל תשוקה גדולה והתעוררות גדול להביא עוד ועוד, כידוע מחז"ל [ברכות נה]. שידוע היה בצלאל לצרף האותיות שבהם נבראו שמים וארץ, וכן בשאר כל העוסקים במלאכת הקודש

מיני אז החל קרנו של שמעלקא לרדת, כי המושל טען לעומתו: "מכרת לי עד היום בדותות, כי אתה אמרת לי שהחסידיים הם שוטים ומחוסרי השכלה, ואילו עתה נוכחתי לדעת שהם אנשים חכמים ונבונים ובעלי מדע".

כעבור זמן מת שמעלקא, ולאחר מותו הסתובב פעם כלב בחצר קדשו של הרה"ק מבעלזא זי"ע, והרה"ק הורה לגבאי לגרש את הכלב, בטענה שהכלב מפריע לו בעבודת קדשו. בוקר המחר שאל הגבאי את הרבי: לא יכולתי לישון בלילה, כי מאד רציתי לדעת מי היה הכלב שהפריע לרבי את עבודת הקודש".

ענה לו הרבי: "נשמתו של שמעלקא התגלגלה בכלב זה, והיא הגיעה לבעלזא כדי לבקש תיקון לעצמה".

והוסיף: ואם תשאל למה זכה לכך שנתנו לו את האפשרות להגיע לכאן ולבקש תיקון?! אענה לך, שפעם אחת לקחו זקיניו בילדותו לבעלזא, להסתופף בצ"ק של זקיני הרה"ק המהר"ש זי"ע, וזכות זו עמדה לו אף לאחר מיתתו".

סיפר הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ראש ישיבת "עץ חיים בירושלים עיה"ק, ונשיא מועצת גדולי:

פעם בא אליו תלמיד חכם זקן סגי נהור עם שני חיבורים שלו. והראה לו חידוש אחד, באמרו לו: זהו החידוש האחרון שחידש בחייו! תמה הגרא"ז לפשר הדברים, והשיב הזקן:

לפני זמן קצר ניטל ממנו מאור עיניו, והלך אל הרופא אשר בדקו בשורשי העיניים, והרופא אמר לו: אין פלא שאינך רואה כעת, הפלא הוא איך ראית עד עתה! לפי חוקי הרפואה היית צריך לחדול לראות כבר לפני עשר שנים!

השבתי לרופא: מה שראיתי עד עתה היה בזכות התורה, כי למרות זקנותי וחולשתי עמלתי בתורה בכל כוחי בעיון בספרים וחד"ת בקושיות ובתירוצים, והעליתי על הכתב, לאחרונה חשבתי בלבי, כיוון שגופי

"אני לא צריך יותר, יישר כח".

"והיכן אתה מתכוון לישון?"

"רק עכשיו הגעתי. עדיין איני יודע איפה אישן".

"אתה יכול לישון כאן. אם רק תרצה".

"יהי כן".

נתנו לו, אפוא, חדר. ובכל יום סיפקו לו מן המטבח חתיכת לחם וכוס קפה. מדי בוקר היה האלמוני קם, נוטל את ספריו עימו והולך. ומדי ערב היה שב עם ערמות הספרים הנצחיות שלו.

שבוע חלף, ובערב שבת שאלתי אותו: "אתה מתכוון להישאר בוורשה גם בשבת?"

"כן".

"תרצה להתארח אצלנו?"

"אינני יודע היכן אתם קונים את הבשר. יודע אתה לומר לי מיהו השוחט?"

"רבי משה".

"רק אצלו אתם קונים?"

"כן".

"טוב, אם כך אוכל אצלכם".

באותה שבת הוא ישב בשולחן האורחים בבית חמי. אחר כך נשאר גם ביום ראשון ושני, קיבל חתיכת לחם וכוס קפה – ואז הלך לו לדרכו לשלום.

למחרת היום פגשתי יהודי שהגיע מן העיר הסמוכה, רוממות רוח היתה ניכרת על פניו. ולא הייתי זקוק לזמן רב כדי להבין את פישרה: ה"חפץ חיים" הגיע אלינו! – סיפר לי בהתרגשות – הוא אמר ששהה בוורשה שבוע,

לכך לא היה מועיל הכרוז שלא להביא, דכל זמן שעסקו העוסקים במלאכת הקודש, פעלו תשוקה גדולה בלב העם להביא עוד ועוד, לכך היה ההכרח להכריז שלא לעשות עוד מלאכה לתרומת הקודש, שלא יעבדו יותר, ועי"ז ממילא לא יביאו עוד, ועל זה אה"כ אחר הכרוז: 'ויכלא העם מהביא' – דכיון דלא עסקו יותר במלאכת עבודת הקודש, ממילא נמנעו העם מלהביא עוד נדבה.

סיפור הרה"ח הישיש רבי משה בוים ז"ל מבי ברק - מחסידי אמשינוב:

ר' משה בוים ז"ל היה אדם חשוב ונודע בפקחותו ובחסידותו, וזכה לקירבה מיוחדת מהרבי ה"בית ישראל" זי"ע שהיה בא לבקרו ולשמוע מסיפוריו, וכן היה מקורב אצל ה"חזון איש" זצ"ל שאף קיבל ממנו קוויטל ונושע ע"י.

נשוי הייתי – פתח את סיפורו – לבתו של אדם אמיד שהתגורר בוורשא, בתקופתי לא היו קיימים 'כוללים' לאברכים, לפיכך ישבתי בבית המדרש ולמדתי.

לפתע נכנס לבית הכנסת יהודי, וערמות ספרים בידו. עד מהרה הוא ניגש אלי ושאל אם קיים כאן, בבית הכנסת, "חדר שמור", שבו ניתן להניח חפצים למשמרת.

השבתי לו שלא קיים כאן חדר כזה, אבל לחמי יש בית גדול, ואפשר להניח אצלו. נראה היה כי הרעיון מתקבל על ליבו, ועד מהרה לויתי אותו לבית חמי, והראיתי לו את החדר שבו יוכל להניח את ספריו.

"ר' יהודי" – פניתי אליו לאחר מכן – "האם טעמת כבר דבר מה?"

"לא" – השיב לי.

הצעתי לו לאכול משהו, והוא ביקש רק חתיכת לחם וכוס קפה שחור.

"אתה יכול לבקש יותר מזה". הזכרתי לו, "כבר אמרתי לך שהבית כאן הוא בית אמיד".

לבטח הינך יודע היכן התאכסן כאן...

שבוע שלם שהה ה"חפץ חיים" בתוך ביתנו, אכל את פת הקיבר ושתה את הקפה השחור – ואנו לא ידענו מאומה!...

זכותם יגן עלינו

.....

ידידי חביבי

נמצאים אנו בפרשת ויקהל – שבת שקלים
לאחר גמר ימי השובבי"ם
ימי השמחה בהם אנו מרבים
אשר ע"י השמחה יוצאים מכל המיצרים
ישועות ורפואות גם פועלים
מתכוננים ברגש לקראת ימי הפורים
ויומא דהילולא של צדיקים בהם נמצאים
זכותם תגן עלינו ועל הצאצאים
שנשמע ונתבשר בשו"ט בכל העניינים

א גיטן שבת

א גיטן חודש

ידידכם אוהבכם